

TUOMAS MUKARI

SERLACHIUS-MUSEO GÖSTAN LAAJENNUS

YLEINEN KANSAINVÄLINEN
SUUNNITTELUKILPAILU

Diplomityö

Tarkastaja: professori Hannu Tikka
Tarkastaja ja aihe hyväksytty Rakennetun ympäristön
tiedekuntaneuvoston kokouksessa 4. toukokuuta 2011

TAMPEREEN TEKNILLINEN YLIOPISTO

Arkkitehtuurin koulutusohjelma

Tiivistelmä

TAMPEREEN TEKNILLINEN YLIOPISTO

Arkkitehtuurin koulutusohjelma

MUKARI, TUOMAS: Serlachius-museo Göstan laajennus - Yleinen kansainvälinen suunnittelukilpailu

Diplomityö, 8 A1-planssia, 14 sivua, 14 liitesivua, pienoismalli

Elokuu 2011

Pääaine: Rakennussuunnittelu

Tarkastaja: professori Hannu Tikka

Avainsanat: Serlachius-museo, laajennus, suunnittelukilpailu, taidemuseo, näyttelytilat, suunnittelutyö

Diplomityö pohjautuu talvella 2010/2011 järjestettyyn yleiseen kansainväliseen suunnittelukilpailuun: Serlachius-museo Göstan laajennus. Kilpailussa haettiin Joenniemen kartanossa Mäntässä toimivalle taidemuseolle laajennusta, joka vaikuttavan arkkitehtuurin kautta toisi museolle näkyvyyttä.

Laajennus sisältää näyttely- ja kokoelmatiloja, kokous-, edustus- ja toimistotiloja sekä ravintolan aputiloineen.

Diplomityössä on kehitetty eteenpäin ja tarkennettu kilpailuun sisäänjätettyä ehdotusta. Ehdotus rakentuu kartanorakennuksen ympärille rohkealla tavalla, joka korostaa kartanon pääjulkisivuja.

Diplomityö koostuu plansseista, tekstiosasta liitteineen sekä pienoismallista. Plansseilla on esitetty piirustukset laajennukseksi mukaanlukien: asemapiirros mittakaavassa 1:500, pohjapiirrokset, leikkaukset ja julkisivut mittakaavassa 1:200 sekä tarkennuksia ja näkymäkuvia laajennuksen eri osista. Tekstiosa koostuu kilpailutehtävän taustan selostuksesta, laajennuksen selostuksesta sekä liitteinä olevista pienennetyistä plansseista.

Abstract

TAMPERE UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

Master's Degree Programme in Architecture

MUKARI, TUOMAS: Serlachius Museum Gösta Extension - Open international design competition

Master of Science Thesis, 8 A1 sheets, 14 pages, 14 appendix pages, a scale model

August 2011

Major: Architectural design

Examiner: Professor Hannu Tikka

Keywords: Serlachius Museum, extension, annex, design competition, art museum, exhibition spaces, design work

The master's thesis is based on an open international design competition called: Serlachius Museum Gösta Extension which was held in the winter 2010/2011. The purpose of the competition was to find a design for an annex to the art museum placed in the Joenniemi Manor in Mänttä and to get more exposure for the museum through impressive architecture of the new annex.

The annex contains exhibition spaces and collection facilities, conference, presentation and office spaces, and restaurant with auxiliary spaces.

The design part of the thesis includes a competition proposal that has been developed further and made more precise. The proposed annex is surrounding the manor in a bold way, but also emphasizes the main facades of the manor.

The thesis consists of A1 sheets, a text with appendix pages and a scale model. The sheets consist of drawings of the proposed annex including a site plan on a scale of 1:500, floorplans, sections and facade drawings on a scale of 1:200 and some detailed drawings and rendered views. Text consists of a summary of the competition background, a summary of the annex design and downsized sheets as appendix pages.

Alkusanat

Diplomityö on opinnäytetyö ja osoitus ammattitaidosta sekä oppineisuudesta. Toisaalta työn tekeminen on toiminut myös oppimiskokemuksena ammattia varten, jossa opittavaa onneksi riittää aina.

Työtäni varten olen saanut ohjausta sisältökokonaisuutta ja työn laajuutta koskien sekä kommentteja esittämiini suunnitteluratkaisuihin. Näiden pohjalta olen tehnyt omat johtopäätökseni sekä ratkaisuni diplomityöni hyväksi.

Haluan kiittää työni tarkastajaa professori Hannu Tikkaa ohjauksesta ja kannustuksesta. Kiitoksia myös professori Ilmari Lahdelmalle, professori Olli-Paavo Koposelle sekä Maria Pesoselle kommentteista. Kiitokset tuesta vanhemmilleni sekä ystävilleni.

Tampereella 19. heinäkuuta 2011

Tuomas Mukari

Sisällysluettelo

Johdanto	6
Kilpailutehtävän tausta	7
Serlachius ja Mänttä	7
Gösta Serlachiuksen taidesäätiö	7
Joenniemen kartano	7
Laajennuksen tarve	8
Kilpailualue ja ympäristö	9
Laajennus	10
Tavoitteet ja lähtökohdat	10
Massoittelu ja päälinjat	10
Tilat ja tilakokonaisuudet	11
Rakenne ja materiaalit	12
Kilpailuehdotuksesta diplomityöksi	13
Lähteet	14

Liite 1: Kilpailuplanssit (A4-pienennökset)

Liite 2: Diplomityöplanssit (A4-pienennökset)

Johdanto

Gösta Serlachiuksen taidesäätiö järjesti Serlachius-museo Göstan laajennuksen suunnittelusta yleisen kansainvälisen suunnittelukilpailun. Kilpailuohjelma julkistettiin liitteineen joulukuun 2010 alussa ja ehdotukset tuli jättää planssien osalta sisään maaliskuun 2011 alussa sekä pienoismallien osalta maaliskuun puolessa välissä.

Kiinnostuin samantien, kun Suomen Arkkitehtiliitto (SAFA) ilmoitti tulevasta kilpailusta verkkosivuillaan syksyllä 2010. Olin jo aiemmin ajatellut tekeväni diplomityöni pohjautuen johonkin julkista rakentamista koskevaan arkkitehtuurikilpailuun, joten osallistuin kyseiseen kilpailuun sillä ajatuksella, että jatkan kilpailuehdotustani diplomityöksi kilpailuvaiheen jälkeen.

Aikataulutin suunnittelutyötäni jo prosessin alkuvaiheessa ja sain ehdotukseni jätettyä sisään aikataulunmukaisesti palautuspäivään mennessä. Sain kehiteltyä mielestäni kiinnostavan ratkaisun museolaajennuksen suunnitelmaksi. Mutta vaikka tein ehdotukseni huolella, jäi osa esittämistäni ajatuksista ja ratkaisuista vielä viitteelliseksi, joten koin mielekkääksi mahdollisuudeksi kehittää ajatuksiani ja ideoitani suunnitelman osalta vielä pidemmälle laajentaessani ehdotustani diplomityöksi.

Kilpailu herätti valtavasti kiinnostusta niin kansainvälisesti kuin Suomessakin. Hyväksytyjä ehdotuksia saapui yhteensä 579, joista yli kaksikolmasosa oli ulkomailta. [1; 2, s. 9] Kilpailun tulokset julkaistiin kesäkuussa 2011 ja ensimmäisen palkinnon sai nimimerkki ”Parallels”, jonka tekijäksi paljastui MX_SI architectural studio [2, s. 56; 3].

”Palkintolautakunta joutui ehdotusten valtaisan määrän vuoksi luopumaan Suomessa vallitsevasta käytännöstä jakaa ehdotukset kolmeen luokkaan, eikä kaikista ehdotuksista voitu kirjoittaa arvostelua. Nyt valittiin vain yläluokka, jonka muodostivat paikan erityisvaatimukset täyttävät ehdotukset. Muita luokkia ei valittu.” [3]

Uskon, että ehdotukseni jäi yläluokan ulkopuolelle johtuen esittämäni laajennuksen rohkeasta ja läheisestä sijoittumisesta kartanon yhteyteen sekä kartanon eteläpuolen voimakkaasta käsittelystä.

Pidän ehdotustani ja varsinkin sen pohjalta jatkamaani suunnitelmaa kuitenkin selkeänä ja onnistuneena kokonaisuutena, jossa valittua tietä on kuljettu loppuun asti.

Kilpailutehtävän tausta

Serlachius ja Mänttä

Mäntän kaupunki, joka nykyään on osa Mänttä-Vilppulaa, on aikanaan kasvanut Gustaf Adolf Serlachiuksen (1830-1901) vuonna 1868 perustaman puuhiomon ja siitä alkaneen tehdastoiminnan ympärille [4, s. 6]. Serlachius-nimi on edelleen voimakkaasti kytköksissä Mänttään, josta hyvänä esimerkkinä ovat kaupungin kaksi merkittävää ja aktiivista Serlachius-museota.

Museoista uudempi, joka on tunnettu vuodesta 2009 nimellä Serlachius-museo Gustaf, on toiminut vuodesta 2003 alkaen Mäntän keskustassa sijaitsevassa G.A. Serlachius Oy:n vanhassa pääkonttorissa Valkoisessa talossa. [5]

Serlachius-museo Gösta, joka sijaitsee Joenniemen kartanossa noin 3 km:n päässä Mäntän keskustasta, on saanut nimensä kartanon itselleen ja perheelleen asuinrakennukseksi rakennuttaneen Gösta Serlachiuksen mukaan [4, s. 13].

Gösta Serlachius (1876-1942) oli G.A. Serlachiuksen veljenpoika. Vuonna 1902 hänestä tuli setänsä perustaman perheyrityksen johtokunnan jäsen ja vuonna 1913 hän aloitti yrityksen toimitusjohtajana kehittämällä sitä entisestään. [6]

Vuodesta 1940 alkaen G.A. Serlachius Oy:nä tunnettu yritys kasvoi puuhiomosta yhdeksi Suomen merkittävimmäksi metsäteollisuuskonserniksi. Vuonna 1986 osakeyhtiö fuusioitui Metsäliiton kanssa ja uudeksi nimeksi tuli Metsä-Serla Oy [4, s. 7]. Metsä-Serlasta tuli M-Real vuonna 2001, joka on nykyään osa Metsäliitto-konsernia [7]. Konsernin pehmapapereihin erikoistuneella Metsä Tissue:lla on vielä nykyäänkin tehdas Mäntässä. Metsäliitto-konsernin yhtiöt ovat tänä päivänä Euroopan johtavia puusta jalostettujen tuotteiden valmistajia [8].

Gösta Serlachiuksen taidesäätiö

Gösta Serlachius oli setänsä tavoin suuri taiteen ystävä. Vuonna 1919 Gösta Serlachius esitteli kokoelmiaan Ateneumin taidemuseossa järjestetyssä näyttelyssä. 1920-luvulla hänestä tuli kaikkien tuntema taidemesenaatti ja hänen painoarvonsa taidemaailmassa kasvoi entisestään. Vuosikymmenen lopulla vuorineuvos Serlachiuksen taidekokoelma oli niin mittava, että hän alkoi suunnitella taidemuseon perustamista. Joulukuussa 1933 jätettiin anomus oikeusministeriölle Gösta Serlachiuksen taidesäätiön perustamisesta. [5; 9]

Taidesäätiön perustamisen jälkeen keskeiseksi tavoitteeksi tuli taidemuseon rakentaminen Mänttään. Gösta Serlachiuksen kuolema kuitenkin katkaisi museon suunnittelutyön lokakuussa 1942, ja taidesäätiö päätti luopua museon rakentamisesta. [9]

Gösta Serlachiuksen vaimo Ruth Serlachius oli seurannut puolisonsa rinnalla museo-hankkeen kehittymistä, ja hän teki päätöksen, joka ratkaisi tilakysymyksen. Elokuussa 1945 avattiin Joenniemen kartanon pääkerrokseen Suomen seitsemäs taidemuseo, neljäs itsenäisyyden aikana perustetuista. 1980-luvun alussa kartano restauroitiin ja 1983 koko rakennus otettiin museokäyttöön. [5; 9]

Gösta Serlachiuksen taidekokoelma on merkittävimpiä yksityisiä kokoelmia Pohjoismaissa ja huomattava myös eurooppalaisessa mittakaavassa. Kokoelma käsittää muun muassa yli 90 Akseli Gallen-Kallelan maalausta. [10, s. 8]

Joenniemen kartano

Asuinrakennukseksi suunniteltu kartanorakennus valmistui 1935. Rakennuksen pääkerroksessa sijaitsivat isäntäväen työhuoneet, kirjasto, sali ja ruokasali sekä keittiötilat. Palvelusväen

porrashuone oli rakennuksen länsipäädyssä. [4, s. 13]

Kellarikerroksessa sijaitsivat viinikellari, varasto- ja kylmäkellarit, talvipuutarha, puutarhan hoitohuoneet, mankelihuone, kylpyhuone, pesutupa ja pannuhuone. [4, s. 13]

Pääkerroksen käsittäessä julkisempia tiloja ja kellarin huolto- sekä varastotiloja, sijoittui rakennuksen toiseen kerrokseen suuri aulatila, arkiolohuone sekä makuuhuoneet kylpyhuoneineen. Rakennukseen oli myös rakennettu hissi kaikkien kerrosten välille. [4, s. 13]

Rakennuksen arkkitehtina toimi Jarl Eklund, joka ”yhdisti Joenniemen kartanossa vuonna 1935 englantilaisen kartanoarkkitehtuurin (english countryhouse) ja funktionalismin harmonisella tavalla.” [4, s. 7]

Joenniemen kartano ja kartanopuisto (kuva: Gösta Serlachiuksen taidesäätio)

Laajennuksen tarve

Nykyään kartanon näyttelytilat toimivat kartanon pääkerroksessa sekä toisessa kerroksessa. (Kilpailuohjelmassa todettiin kartanorakennuksen jäävän näyttelytiloiksi ja suunnittelutyön koskevan kartanon osalta vain sen liittymistä laajennukseen [10, s. 17].)

Nykyiset tilat ovat kuitenkin käyneet museotoiminnan kannalta riittämättömiksi, koska tiloissa ei voida esitellä kattavasti taidesäätion omia kokoelmia eikä tiloihin voida sijoittaa laajoja vaihtuvia näyttelyitä [10, s. 8].

Tästä johtuen Gösta Serlachiuksen taidesäätio järjesti Serlachius-museo Göstan laajennuksen suunnittelusta yleisen kansainvälisen kilpailun.

”Kilpailun tarkoituksena on löytää Serlachius-museo Göstan laajennuksen toteuttamiseksi ainutlaatuisen kulttuuriympäristöön sopiva, arkkitehtonisesti korkeatasoinen ratkaisu, jossa esteettiset, toiminnalliset ja teknis-taloudelliset sekä kestävän kehityksen tavoitteet on ratkaistu tasapainoisesti. Kilpailulla halutaan kohottaa museon tunnettuutta paitsi taidekokoelmien myös vaikuttavan arkkitehtuurin kautta.” [10, s. 3]

”Laajennukseen sijoitetaan näyttelytilat ja kokoelmatiloja, kokous-, edustus- ja toimistotiloja sekä ravintola aputiloineen. Sinne tulevat sijoittumaan myös uusi pääaula ja lipunmyynti oheistiloinen. Laajennuksen pinta-ala on 3000 ohjelma-m².” [10, s. 3]

Kilpailualue ja ympäristö

Joenniemen kartanoalue sijaitsee Pirkanmaalla Tampereen ja Jyväskylän puolivälissä. Aluetta rajaa Melasjärvi eteläpuolella ja heinittynyt Vuohijoki länsi- ja pohjoispuolella. Kilpailualue käsittää Vuohijoen rajaaman niemen alueen lisäksi Taavetinsaaren, joka sijaitsee kartanosta kaakkoon. [4, s. 11; 10, s. 12]

Kartanoa ympäröi hoidettu puistoalue, joka muodostuu puu- ja pensasistutuksista, hoidetuista metsiköistä, avoimista nurmikentistä, poluista sekä rakennetuista alueista [10, s. 12]. Aluetta ympäröi metsät tai metsäkaistaleet ja eteläpuolella järvi, joka kartanon kohdalla luo melko suojaisan poukaman. Kartanoalue on oma rauhallinen ympäristönsä, jossa luonto on voimakkaasti läsnä.

Laajennus

Tavoitteet ja lähtökohdat

Joenniemen kartano, jonka tiloissa Serlachius-museo Gösta toimii, sekä ympäröivä puisto ovat kulttuurihistoriallisesti arvokas ja kokemuksellisesti vaikuttava kokonaisuus. Miljööön ollessa näinkin merkittävä ja toisaalta kilpailujärjestäjän toivoessa vaikuttavaa arkkitehtuuria, joutuu kilpailuehdotuksen tekijä mielestäni arvottamaan normaalia korostetummin miljööön sekä kartanon nykytilaa suhteessa ehdotukseensa.

Laajennuksen laajuuden suhde kartanon tiloihin sekä kartanoon massallisesti on hyvin merkittävä, sillä laajennukselle esitetty bruttoalatavoite 4700 m² on moninkertainen kartanoon verrattuna [10, s. 20], jonka maanpäällisten kerrosten yhteenlaskettu kerrosala jää arviolta alle 1000 m². Pidin kuitenkin kiinnostavana lähtökohtana luoda tiettyä tasapainoa rakennuksien välille.

Pidin myös haasteellisena tavoitetta luoda sisäyhteys rakennusten näyttelytilojen välille [10, s. 17]. Sisäyhteyden taustalla on osaltaan kartanon nykyisten asiakaspalvelutilojen riittämättömyys.

Käytyäni ensin luonnostellen sekä työmallien avulla läpi erilaisia ratkaisumalleja kyseisen laajennuksen suunnitelmaksi keskityin edellä mainittuihin tavoitteisiin, joiden pohjalta lähdin ratkaisemaan tehtävänantoa. Toisin sanoen halusin ratkaista tehtäväännön haastavimmat ongelmat, siten että niistä saa mahdollisesti aiheen tai lisäarvoa konseptiini.

Näiden lisäksi mielestäni yksi kiinnostavimmista kokonaisuuksista kartanon yhteydessä on sen eteläjulkisivu ja siitä suuntansa saava puistoakseli. Eli ei niinkään itse puisto vaan linjat, jotka korostavat kartanon asemaa sekä paikkaa ympäristössään. Joten halusin myös liittää kyseisen akselin osaksi suunnitelmaani.

Kilpailujärjestäjä painotti olemassa olevien näkymien säilyttämistä ja kartanon hallitsevaa asemaa ympäristössä [10, s. 14]. Näkymien osalta tulkitsin asetettua tavoitetta harkitun omavaltaisesti, mutta toisaalta suunnitelmani korostaa kartanon pääjulkisivuja sekä säilyttää kartanon hierarkian suhteessa ympäristöönsä.

Koin, että uutta rakennusmassaa on turha piilotella suhteessa kartanoon johtuen lähinnä rakennuksien tai rakennusosien laajuuserosta. Toisaalta laajuusero on vaikuttava tekijä myös rakennusten massallisen hierarkian osalta. Mielestäni laajennuksen tulisi jäädä selvästi kartanon räystäskorkeuden alapuolelle, jos se sijoittuu kartanon välittömään läheisyyteen. Edellä mainittu johtaa siihen, että laajennuksen tilat sijoittuvat pääasissa yhteen tai kahteen kerrokseen, joten laajennus levittyy melko laajalle alueelle.

Massoittelu ja päälinjat

Ehdotukseni laajennukseksi rakentuu kartanon ympärille, siten että kartanon sisäänkäynti jää laajennuksen aulan sisälle.

Laajennuksen rakennusmassa muodostaa pohjois- ja itäpuolella tasakorkoisen seinämäisen rakennusosan, jonka sisäänkäynti katkaisee. Etelä- ja länsipuolella massa avautuu korostaen kartanon eteläjulkisivua sekä sen kohtisuoraa puistoakselia. Massan viuhkamaiset porrastukset reunustavat puiston rinnettä, joka visuaalisesti jatkuu kartanon juurelta kohti rantaa. Laajennuksen eteläpääty nousee esiin katkaisemaan rinteen ja muodostamaan pihakannen.

Saavuttaessa idänsuunnasta museon uusi sisäänkäynti erottuu sisäänvetonsa ja päämassan korkoa matalemmalla ulostyöntyvällä katoksella. Sisäänkäynnin takana näkyy myös kartano, jonka massalliset päälinjat pystyy hahmottamaan, koska sen seinälinjat jatkuvat laajennuksen kattokoron yläpuolella.

Laajennuksen pohjois- ja itäsivu ovat eri koordinaatistossa kartanon suhteen, kun taas etelä- ja länsisivut noudattelevat kartanon koordinaatistoa. Kyseinen koordinaatiston muutos tuo mielenkiintoista jännitettä muun muassa laajennuksen päällekkäisten osien massaan. Sisäänkäynnin vasemmalle puolelle jäävä toimistosiipi karkaa ulokkeena suhteessa alapuolisten teknisten tilojen seinälinjaan. Toimistosiiven juurelta lähtevät pihakannen viuhkamaiset porrastukset osaltaan tukevat kyseistä koordinaatiston muutosta.

Koordinaatisto vaihtuu toiseen pohjois- ja länsisivujen kulmassa, jossa Vaihtuvat näyttelyt 1 -tilan seinälinjat ottavat suuntansa molemmista koordinaatistoista.

Saavuttaessa sisäänkäynnin jälkeiseen aulaan avautuu tila kiilamaisena johtuen rakennusosien eriävästä koordinaatistoista. Kartanon pohjoissivu avautuu aulassa lievässä kulmassa tuoden sen voimakkaasti esille tilassa. Aulassa on lasikate, joka tuo tilaan avaruutta, sekä paljastaa kartanon yläpuolisen osan.

Kartano toimii omana erillisenä osana laajennuksen sisällä. Se kiinnittyy laajennukseen pohjoissivultaan. Päätyjen sisäänkäynnit jäävät massojen väliseen ulkotilaan, mutta niiden käyttö on ajateltu toissijaiseksi.

Laajennuksen aulan lattiataso on laskettu suurinpiirtein kartanon pohjoissivun sokkelin alapinnan korkoon, siten että kartanon sisäänkäynnin portaat saavat korostaa sisäänkäyntiä. Ohitettaessa portaat ja kuljettaessa kohti aulan kiilamaista päätyä nousee aulan lattiataso luiskan avulla. Aulan luiska, kartanon ikkuna-aukkoon laajennettu kulkuaukko sekä aukon takaa nouseva luiska luovat esteettömän yhteyden aulasta kartanon tiloihin.

Kartanon pohjoispuolella sijaitsevat entinen autotalli nykyinen varasto sekä entinen jääkellari nykyinen yleisö-wc on siirretty uuteen paikkaan tontilla.

Tilat ja tilakokonaisuudet

Laajennuksen sisäntuloaulasta on yhteys aulapalveluiden lisäksi kokous- ja edustustiloihin sekä toimistosiipeen. Toimistosiiven ulkoseinille sijoittuu runsaasti toimistohuoneita sekundaaristen tilojen jäädessä rungon keskelle ja kokoontumistilan sijoittuessa avaraan eteläpäätyyn.

Kokous- ja edustustiloihin lukeutuu muun muassa opetustila sekä juhlasali, joka palvelee tarvittaessa myös näyttelytilana. Juhlasali on rajattavissa aulatilasta siirtoseinän ja sillä on oma sisäänkäynti, joka leikkisästi ottaa suuntansa kartanon koordinaatistosta.

Sisäntuloaulaan avautuu pian sisäänkäynnin jälkeen lipunmyyntitiski sekä vaatesäilytys. Kiilamainen aula johdattaa vierailijaa kohti vastakkaista päätyä, josta on sekä hissi- että porrasyhteys alemman kerroksen näyttelytiloihin. Aulasta molemmin puolin kartanon julkisivua avautuu näkymä etelään pihan yli järvelle. Myös kuljettaessa portaita alas näyttelykerrokseen avautuu porrastanteelta näkymä ikkuna-aukon kautta Vaihtuvat näyttelyt 1 -tilaan, joka sijoittuu rakennuksen kulmaan.

Sisäänkäyntikerroksen ja näyttely- eli kellarikerroksen välisen portaan alemmat porrasyökyt laskeutuvat Vaihtuvat näyttelyt 1 -tilan seinälinjaa myötäillen kohti näyttelyaulaa. Kaksitoista metriä korkeaan ja noin kuudensadan neliömetrin kokoiseen Vaihtuvat näyttelyt 1 -tilaan on kaksi erillistä liukuovien suljettavaa kulkuaukkoa, jotka mahdollistavat luontevan kierron tilassa.

Näyttelyaula on näyttelykerroksen sydän, joka sijoittuu pihakannen alle. Näyttelyaulaan voidaan ripustaa teoksia pitkille seinäpinnoille, mutta kokoelmatilat sekä Vaihtuvat näyttelyt 2 -tila sijoittuvat aulatilän keskelle omina erikokoisina suorakulmaisina galleriatiloina. Galleriatilat rajaavat itselleen aulasta selkeälinjaisen kokonaisuuden, mutta luovat välillään kiinnostavia erikokoisia käytävätiloja ja yllättäviä paikkoja taideteosten esittämiseksi. Kyseisen tilakokonaisuuden kahdella ulkosivulla kulkevat valokuilut, jotka osaltaan korostavat tilakappaleiden objektimaisuutta.

Kerroksen näyttelykierrosta on haluttu luoda vapaa, monipuolinen ja rikas ympäristö, joka kuitenkin antaa tilaa taideteoksille.

Näyttelykerroksen eteläpäätyyn sijoittuu ravintolasali, joka erottuu aulatilasta nousemalla muutaman portaan verran ylemmäs. Eteläpäätyä hallitsee myös suuri ikkunapinta, joka avaa kerrosta ulkotilaan.

Näyttelyaulan itäisivulta avautuu porrasaula, josta on myös sekä porras- että hissiyhteys takaisin sisäänuloaualaan.

Galleriatilojen joukosta on lasiseinin rajattu ulkotila, josta nousee porras pihakannelle. Pihakannella sijaitsee ravintolan ulkopaidat sekä viuhkamaisten porrastusten muodostamat istuskelualueet. Kannelta aukeaa näkymä järvelle etelään ja toisessa suunnassa kartanon eteläjulkisivu. Kannen näkyvän osan sekä kartanon väliin jää rinne, josta nousevat esiin valokuilujen muurimaiset kyljet. Kannelle on myös ulkoyhteyksiä. Toimistosiiven eteläpäädyn edestä nousee porras pihakannelle. Myös puistoakselin kulkureittien jatkeena nousee kaksi porrasta kohti eteläjulkisivua. Portaot yhdistävät pihakannen puiston kulkureitteihin.

Yleisölle avoimien tilojen lisäksi kellarikerrokseen sijoittuvat tekniset tilat itäkyljelle toimistosiiven alapuolelle sekä taidehuolto- ja keittiötilat näyttelyaulan länsipuolelle.

Keittiötilojen, jätehuoneen sekä kokoelmien hoito- ja säilytystilojen huolto on järjestetty rakennuksen kylkeen liittyvällä huoltotilalla, jonka sivuseinät sekä kattorakenne maastoutuvat osaksi ympäröivään rinteeseen. Taidevarasto- ja huoltotilan välillä on korkea nosto-ovi ja vastaavasti taidevarasto- ja Vaihtuvat näyttelyt 1 -tilan välillä on suuri liukuovi, jotka mahdollistavat suurtenkin teosten siirtämisen.

Huoltotilaan laskeutuu ramppi rakennuksen luoteiskulmalta, joka yhdessä huoltotilan reilun kääntöympyrän kanssa sallivat suurtenkin ajoneuvoyhdistelmien liikkumisen tilassa.

Kartanoon liittyvän laajennuksen lisäksi alueelle on myös esitetty kilpailuohjelman mukaisesti saunarakennus, joka sijoittuu siltayhteyden jälkeen Taavetinsaareen, missä on myös aiemmin sijainnut saunarakennus. Tässä diplomityössä on haluttu keskittyä museotiloja käsittelevään laajennukseen, joten saunarakennus on esitetty ainoastaan asemapiirroksessa.

Ehdotuksen tilaohjelmaa on laajennettu kilpailuohjelmassa esitetystä muun muassa suuremmilla aula- ja näyttelytiloilla sekä lisätyillä wc-tiloilla.

Rakenne ja materiaalit

Laajennuksen kantavana rakenteena toimivat pystysuunnassa sekä betonipilarit että betonisoinat ja vaakasuunnassa sekä ontelolaatat että paikallavaletut laattarakenteet.

Julkisivuissa ja muissa betonisissa ulkopinnoissa jätetään betoni näkyvään rooliin. Muotteina käytetään suuria sileitä teräsmuotteja ja tarvittaessa pintoja hierretään. Pelkistetyt julkisivupinnat antavat tilaa rakennuksen geometrialle ja toisaalta ympäröivälle puustolle, joka heittää varjonsa yhtenäiselle seinäpinnalle.

Sisätiloissakin pintojen värimaailma on maltillinen. Varsinkin näyttelytiloissa värimaailma on vaalean neutraali ja arkkitehtuuri on selkeää, jotta taideteokset saavat ansaitsemansa huomion.

Tilojen akustointi hoidetaan alakattopintojen akustointilevyillä, joissa levyjako on pyritty häivyttämään ja pinnasta on tehty yhtenäinen.

Ilmanvaihtokanavat kulkevat alakattopintojen yläpuolella sekä kuilujen kautta kerrosten välillä.

Kilpailuehdotuksesta diplomityöksi

Kilpailuehdotus oli huolella tehty ja ajateltu toimivan lähtökohtana diplomityölleni. Ehdotus sisälsi kilpailuohjelmassa pyydytetyt dokumentit sekä pienoismallin.

Olin tyytyväinen ehdotukseni ideoihin ja konseptiin, joten diplomityön tekeminen aiheesta tuntui luontevalta tavalta kehittää ja korostaa alkuperäisiä ajatuksiani. Kilpailuvaiheen jälkeen esittelin kilpailuehdotukseni rakennussuunnittelun professorille Hannu Tikalle, joka ohjasi sitten työtäni diplomityöprosessin eri vaiheissa. Esittelin eri vaiheisia aikaansaannoksiani myös muille Arkkitehtuurin laitoksen professoreille. Yleisesti ottaen oli hyvä kuulla kommentteja työstäni eri näkökulmista.

Ehdotuksen jälkeen olen jäsentänyt ja selkeyttänyt suunnitelmaani, siten että ehdotuksen pääajatuksukset ovat taustalla, mutta suunnitelma on ns. piirretty uudestaan selkeämmällä ajatuksella. Aluksi lähdin melko hienovaraisesti paikkailemaan ehdotuksessani olleita ongelmia, mutta tietyssä vaiheessa totesin, että suunnitelman tilat olisi syytä jäsenellä uudestaan selkeämmiksi kokonaisuuksiksi ja sitä myötä myös rakennuksen massoittelu sai mielestäni kiinnostavaa ja perusteltua muodonantoa.

Diplomityössä suunnitelma on tarkentunut kokonaisvaltaisesti. Siinä on tutkittu rakenteita sekä tarkennettu erityisesti näyttelytiloja leikkausten ja pohjapiirrosten avulla. Näyttelytilojen osalta työssä on myös pohdittu näyttelykiertoa sekä teosten esillepanoa.

Lähteet

- 1 HS.fi Kulttuuri. Serlachius-museo Göstan suunnittelukilpailuun tuli 576 ehdotusta [www]. [Viitattu 24.6.2011]. Saatavissa: <http://www.hs.fi/kulttuuri/artikkeli/Serlachius-museo+Göstan+suunnittelukilpailuun+tuli+576+ehdotusta/1135264705007>
- 2 Arvostelupöytäkirja 22.6.2011, Serlachius-museo Göstan laajennus, Yleinen kansainvälinen suunnittelukilpailu 1.12.2010-4.3.2011. 2011, Gösta Serlachiuksen taidesäätiö. 68 s.
- 3 Lehdistötiedote 22.6.2011. Barcelonalainen MX_SI architectural studio Serlachius-museo Göstan laajennuksen toteuttajaksi. 2011. Gösta Serlachiuksen taidesäätiö. 1 s.
- 4 Hirvikallio, S. / Arkkitehtitoimisto Seija Hirvikallio. Joenniemen kartano, Rakennushistoria ja kulttuuriympäristöselvitys, Tiivistelmä. 2010. 26 s. (osana kilpailuasiakirjoja)
- 5 Serlachius-museot. Virstanpylväitä [www]. [Viitattu 24.5.2011]. Saatavissa: <http://www.serlachius.fi/index.php?k=161057>.
- 6 Serlachius-museot. Gösta Michael Serlachius [www]. [Viitattu 24.5.2011]. Saatavissa: <http://www.gaserlachius.fi/index.php?k=161051>.
- 7 M-real. Milestones, A Merger Creates M-Real [www]. [Viitattu 24.5.2011]. Saatavissa: <http://www.m-real.com/company/Pages/Milestones.aspx>.
- 8 Metsäliitto-konserni. Liiketoiminta-alueet [www]. [Viitattu 24.5.2011]. Saatavissa: <http://www.metsaliitto.fi/LiiketoimintaAlueet/Pages/Default.aspx>.
- 9 Serlachius-museot. Gösta Serlachiuksen taidesäätiö [www]. [Viitattu 24.5.2011]. Saatavissa: <http://www.gaserlachius.fi/index.php?k=110226>.
- 10 Kilpailuohjelma 1.12.2010, Serlachius-museo Göstan laajennus, Yleinen kansainvälinen suunnittelukilpailu 1.12.2010-4.3.2011. 2010, Gösta Serlachiuksen taidesäätiö. 23 s.

Liite 1: Kilpailuplanssit (A4-pienennökset)

Gösta Serlachiuksen taidesäätio
Serlachius-museo Göstan laajennus
Yleinen kansainvälinen suunnittelukilpailu 1.12.2010-4.3.2011

Ote kilpailuohjelmasta: "Kilpailualue, Joenniemen kartanoalue, sijaitsee Tampereen ja Jyväskylän puolivälissä Pirkkanmaalla vesistöjen rajaamassa niemessä noin 3 km päässä Mäntän keskustasta. Niemeä rajaavat Vuohijoki ja Melasjärvi. Kilpailualue, johon laajennus sijoitetaan, käsittää koko Vuohijoen rajaaman niemen alueen sekä Taavetinsaaren."

Alueelle saavutaan idästä järven jäädessä niemen eteläpuolelle. Keskeisellä paikalla sijaiseva kartanorakennus (Serlachius-museo Gösta) avautuu järvelle etelään sisäänkäynnin jäädessä pohjoissivulle.

Museon laajennus, joka on pohjaltaan suorakulmainen, rakentuu omassa koordinaatistossa kartanon ympärille. Massallisesti laajennuksen itä- ja pohjoissivut noudattelevat pohjan suorakulmaista muotokieltä, kun taas länsi- ja eteläisivuilla massa porrastuu viuhkamaisesti. Kartanon eteläpuolelle muodostuu kansi, joka osaksi peittyy rinteeseen ja jota valokuilut sekä porrasaukko lävistävät. Kannta reunustavat porrastukset antavat mittakaavaa, yhdistävät kattopintoja, luovat sisätiloihin tilallisuutta sekä korostavat kartanon eteläjulkisivua ja sen avautumista.

Laajennuksen tilaohjelma jakaantuu: aulapalveluihin, kokous- ja edustustiloihin, ravintola- ja keittiötiloihin, näyttelytiloihin, kokoelmatiloihin, toimistotiloihin sekä huolto- ja teknisiin tiloihin.

Sisäänkäyntiaulassa kartanon pohjoissivu on voimakkaasti läsnä tilan avautuessa lasikatteen välityksellä taivasta kohti. Kuljettaessa kohti aulan kapenevaa päätyä avautuu näkymä kartanon ja laajennuksen välistä järvelle sekä aulan päädyistä näyttelytilaan.

Aulan päädyistä johtavat portaat alas näyttelytiloihin. Vaihtuvat näyttelyt 1 on oma kokonaisuutensa portaiden välittömässä läheisyydessä. Muuten näyttelytilat sijoittuvat kannen alle leikkisästi sekoittuen aula- ja käytävätilojen väliin.

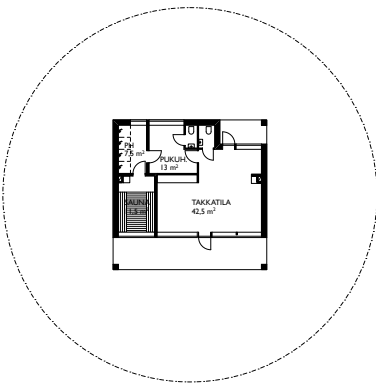
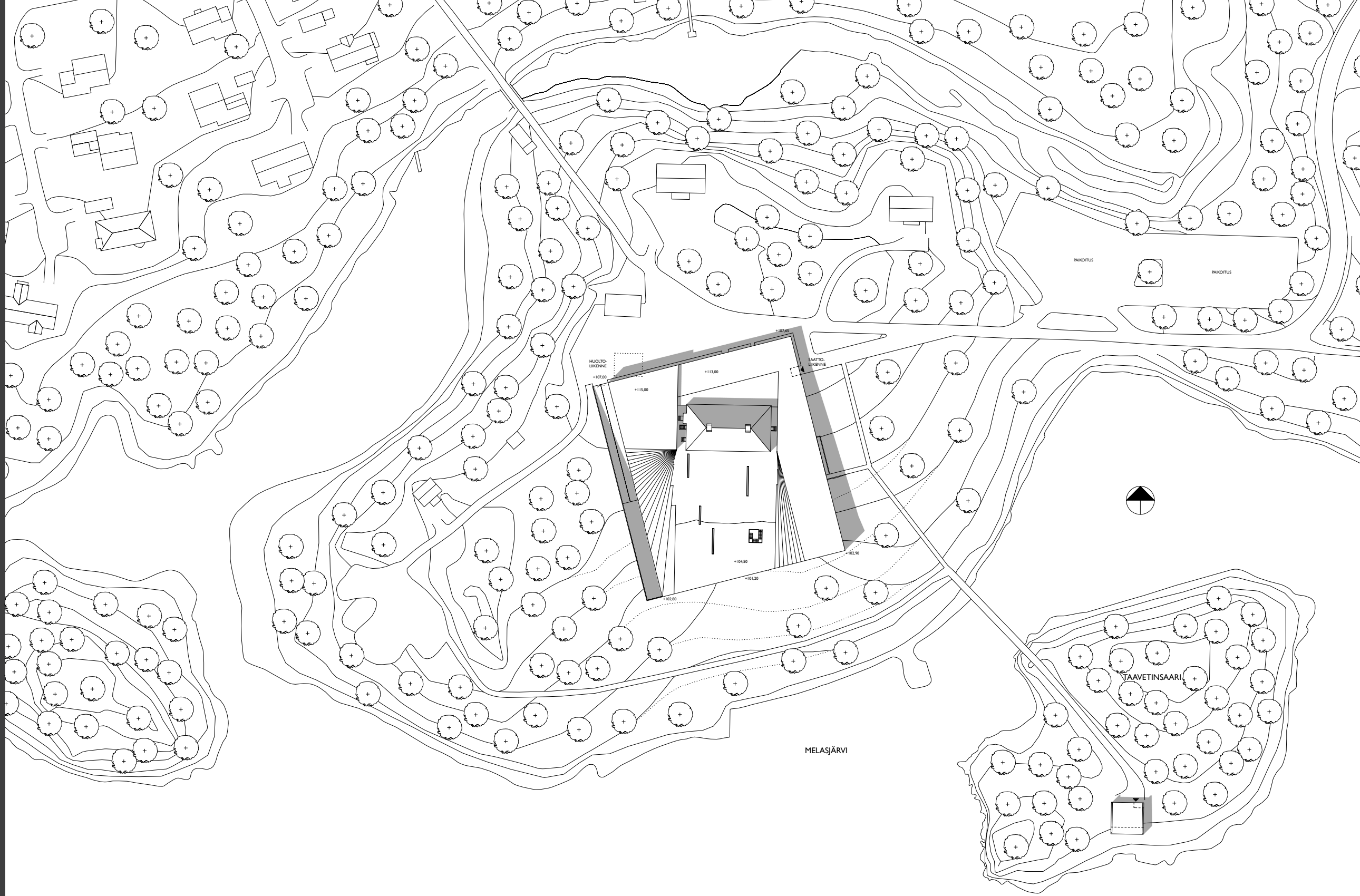
Ravintolatila sijoittuu eteläpäätyyn suuren ikkunaseinän eteen. Ravintolan ulkotilat ovat pihakannella, jonne johtavat portaat kannen läpi.

Toinen porras sisäänkäyntikerroksen ja näyttelykerroksen välillä on itäpuolella, jossa sijaitsee myös hissiyhteys.

Laajennus perustuu pääasiassa betonirakenteisiin ja betoni on läsnä myös julkisivumateriaaleissa. Pohjoissivulla sekä itäisivulla sisäänkäynnin yhteydessä on käytetty perforoitua RST-levyä.

Hyötyala: 3231 m²
Kerrosala: 5021 m²
Bruttoala: 5531,5 m²

passepapartout

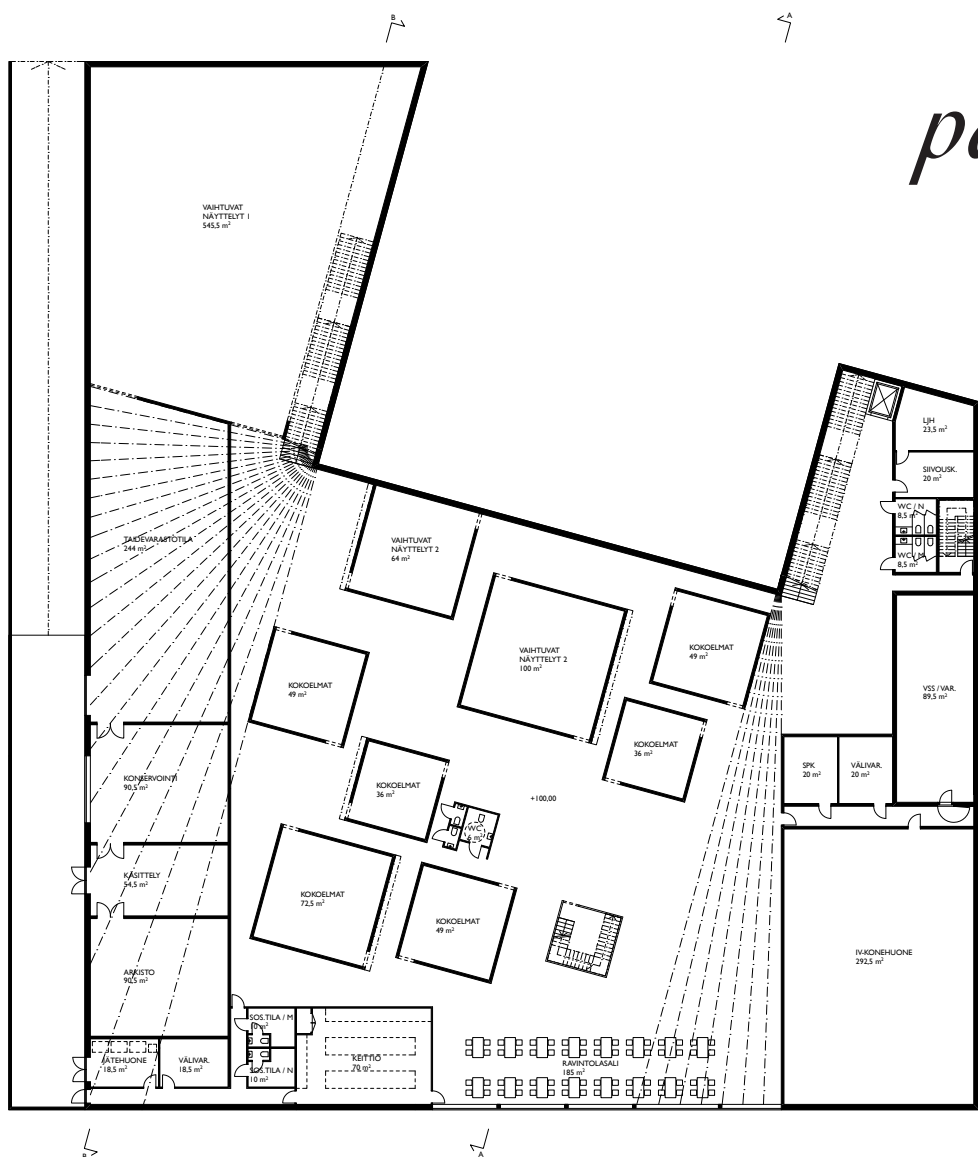

pohjapiirros, saunaosasto
(Taavetinsaari) ±:200

0 50 m

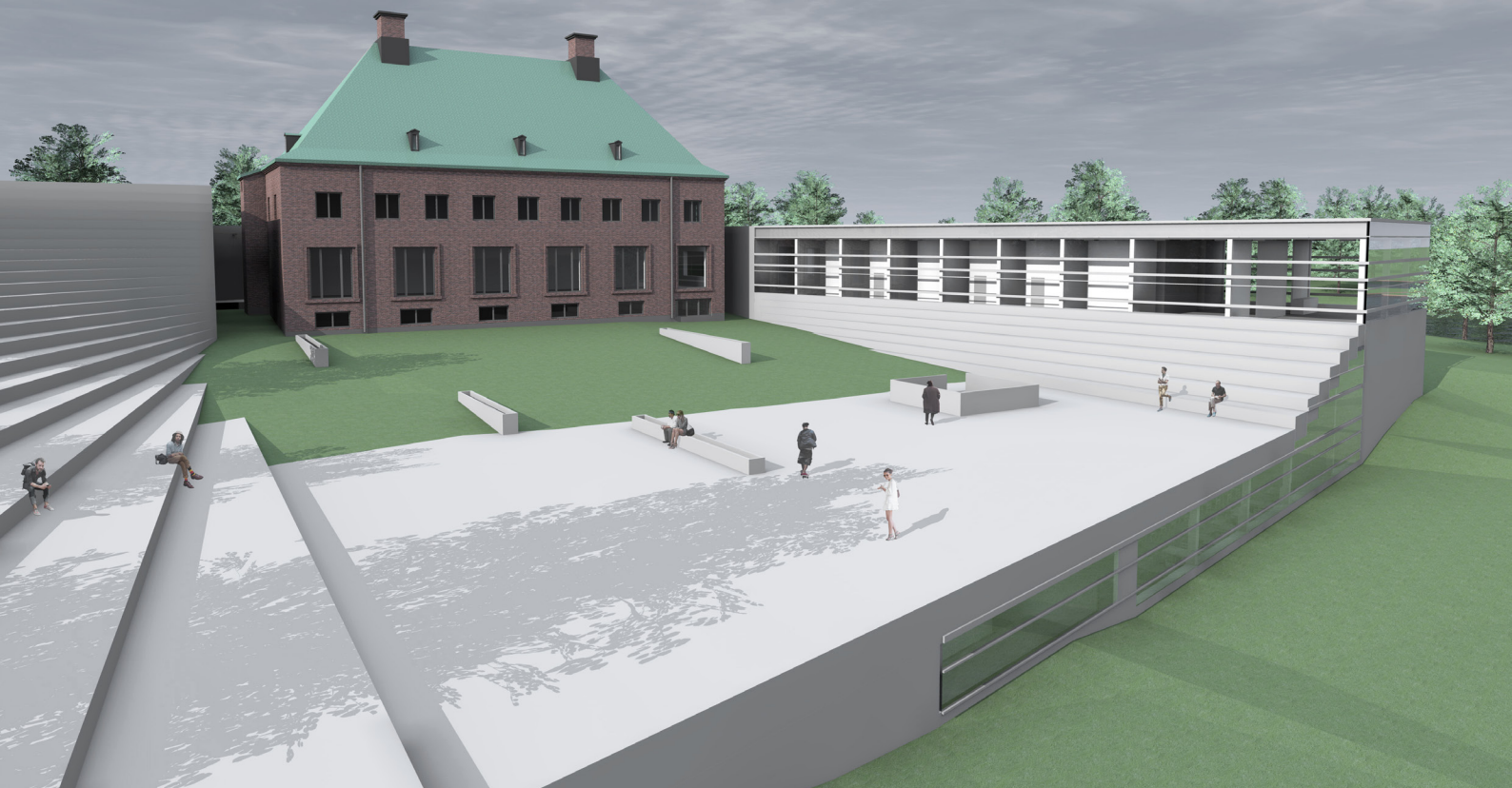
liittyminen ympäristöön ±:500

passepapartout

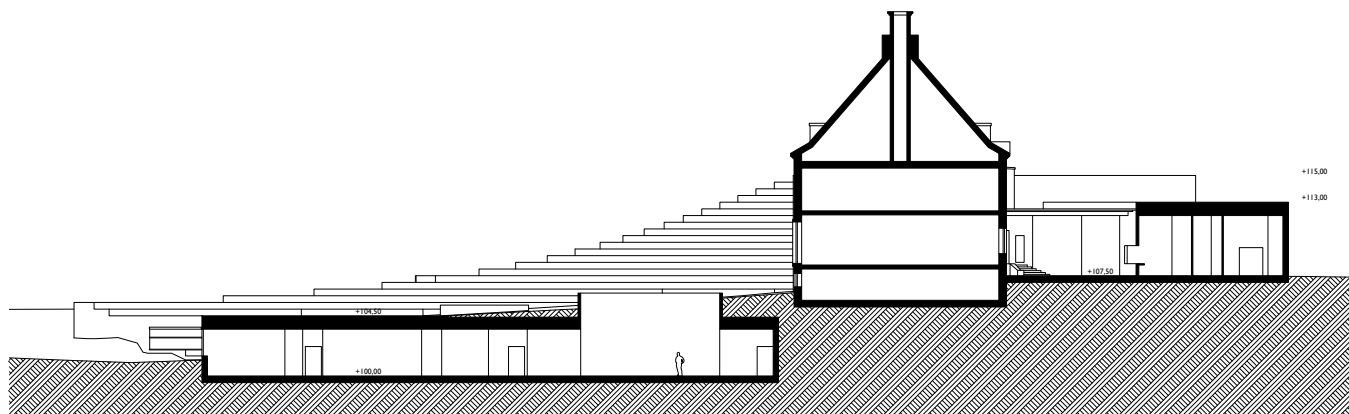

pohjapiirros, kellari- / näyttelykerros 1:200

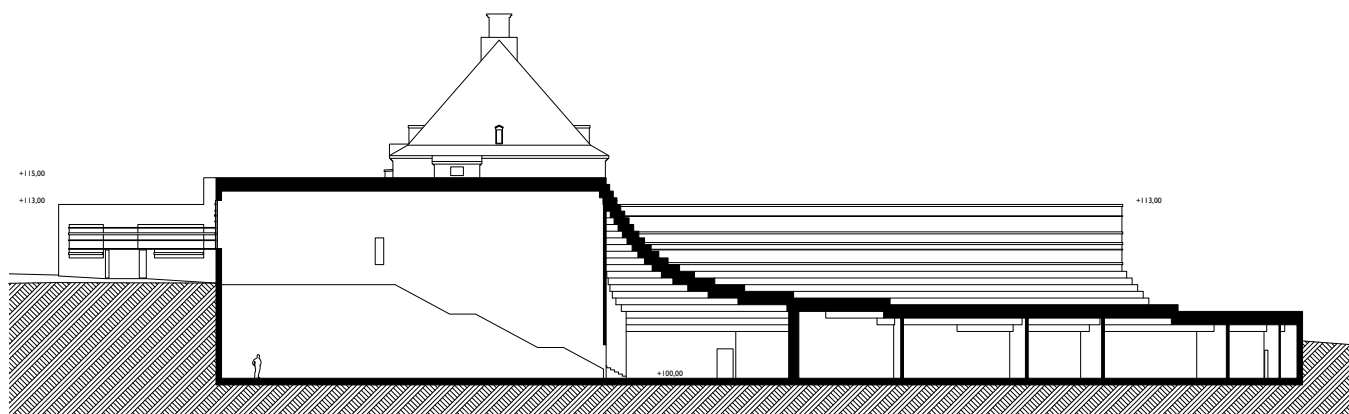
0 20 m

passepourtout

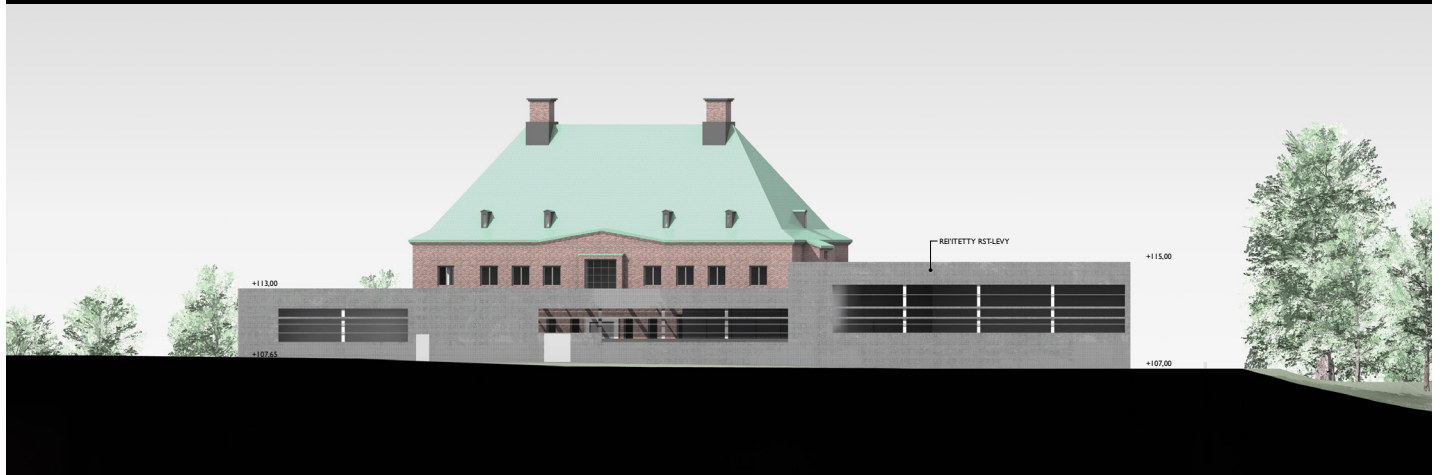
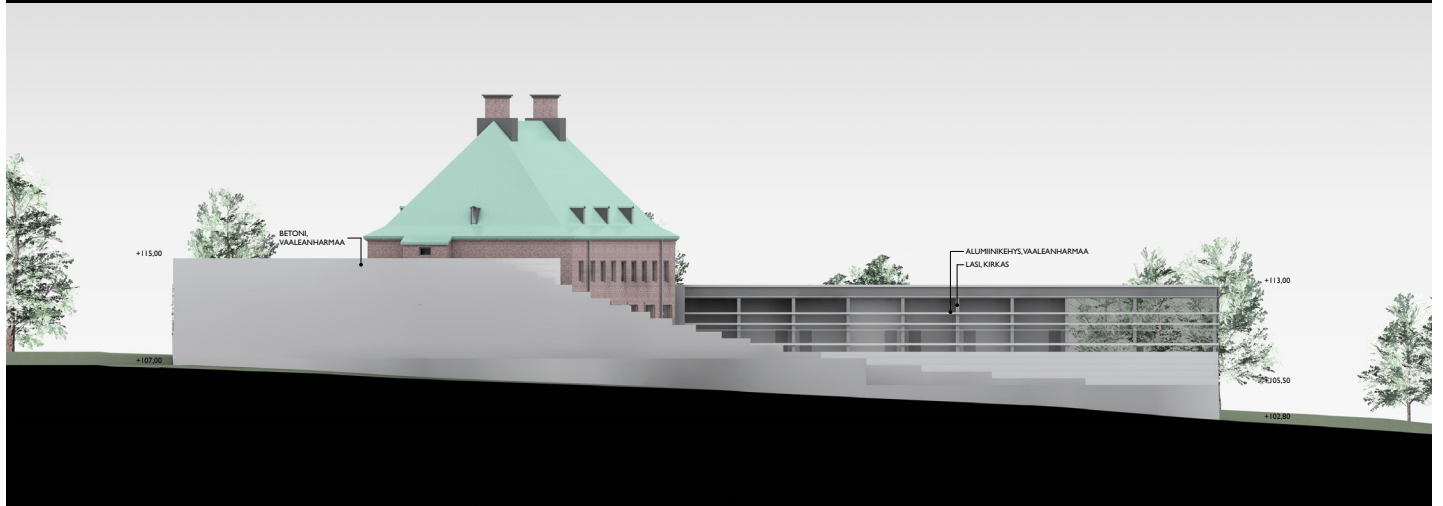
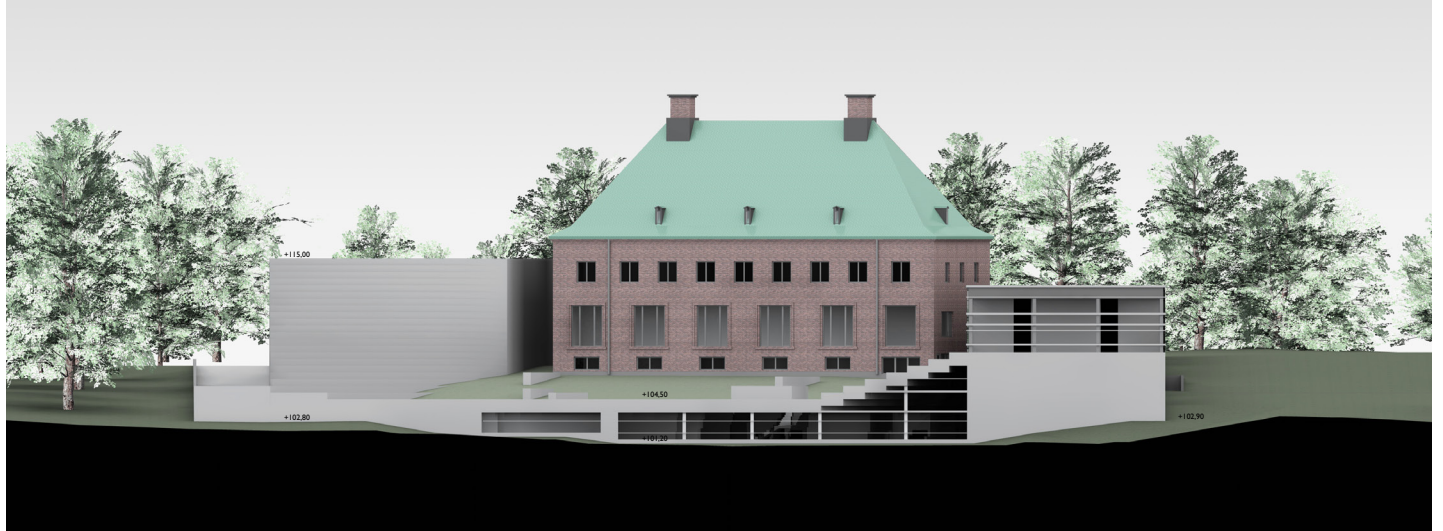
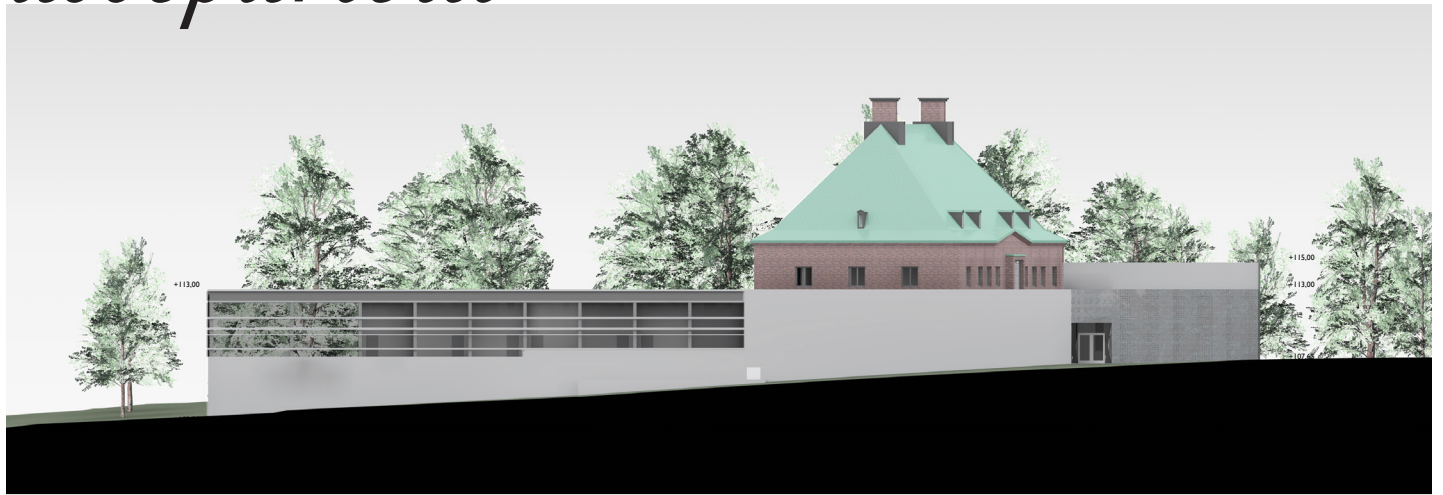
leikkaus A-A 1:200

leikkaus B-B 1:200

0 20 m

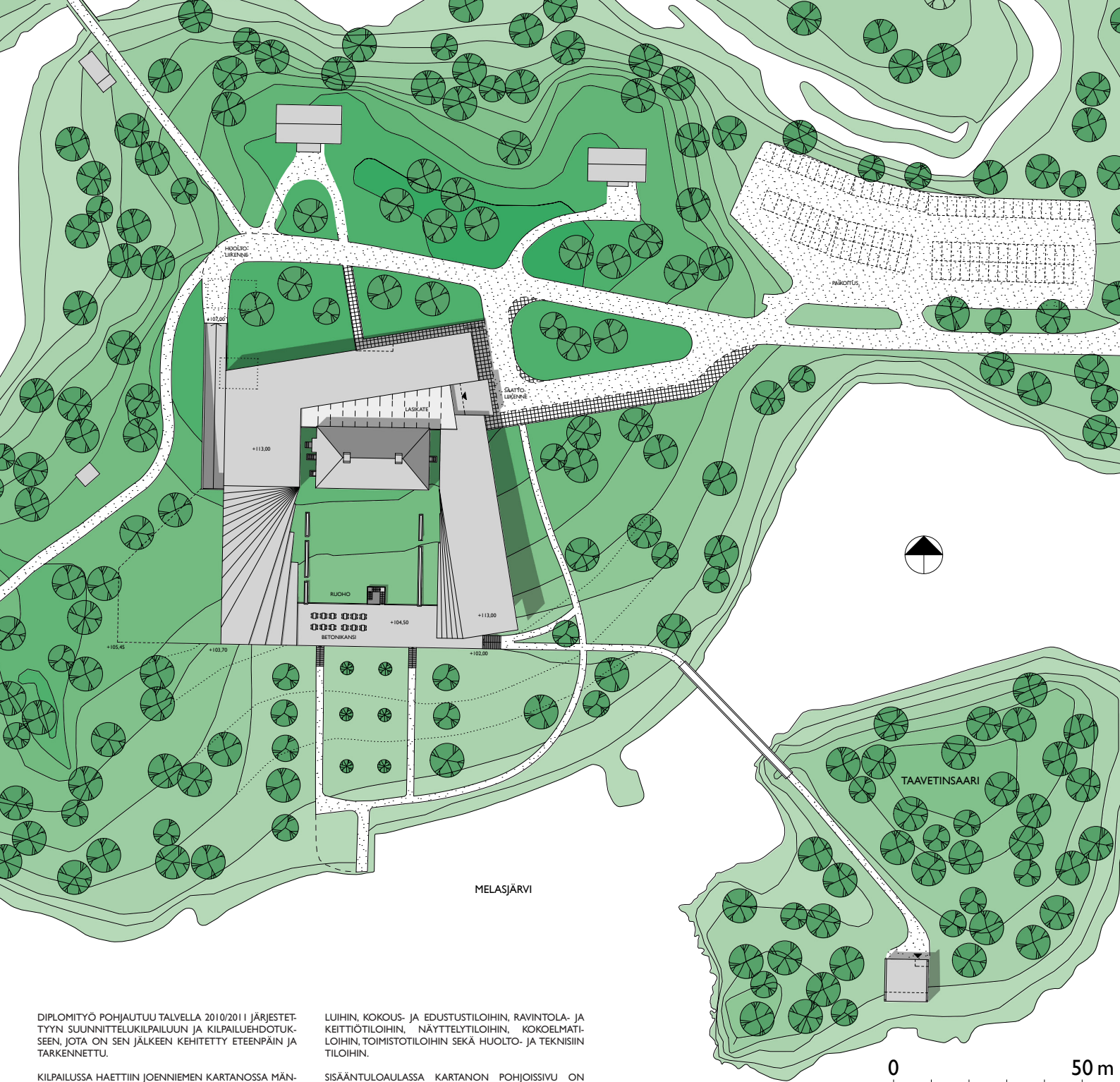
passepourtout

0 20 m

julkisivut itään, etelään, länteen ja pohjoiseen 1:200

Liite 2: Diplomityöplanssit (A4-pienennökset)

DIPLOMITYÖ POHJAUTUI TALVELLA 2010/2011 JÄRJESTETTYYN SUUNNITTELUKILPAILUUN JA KILPAILUEHDOTUKSEEN, JOTA ON SEN JÄLKEEN KEHITETTY ETEENPÄIN JA TARKENNETTU.

KILPAILUSSA HAETTIIN JOENNIEMEN KARTANOSSA MÄNTÄSSÄ TOIMIVALLE TAIDEMUSEOLLE LAAJENNUSTA, JOKA VAIKUTTAVAN ARKKITEHTUURIIN KAUTTA TOISI MUSEOLLE NÄKYVYYTTÄ.

KILPAILUALUEELLE, JOENNIEMEN KARTANOALUEELLE SAAVUTAAN IDÄSTÄ JÄRVEN JÄÄDESSÄ NIEMEN ETELÄPUOLELLE. KESKEISELLÄ PAIKALLA SIJAITSEVA KARTANORAKENNUS AVAUTUU JÄRVELLE ETELÄÄN SISÄÄNKÄYNNIN JÄÄDESSÄ POHJOISSIVULLE.

LAAJENNUS RAKENTUU KAHDEN ERI KOORDINAATISSA KARTANON YMPÄRILLE, SITEN ETTÄ KARTANON SISÄÄNKÄYNTI JÄÄ LAAJENNUKSEN AULAN SISÄÄN.

MASSALLISESTI LAAJENNUKSEN ITÄ- JA POHJOISSIVUT NOUDATTELEVAT POHJAN SUORAKULMAISTA MUOTOKIELTÄ, KUN TAAS LÄNSI- JA ETELÄSIVUILLA MASSA PORASTUU VIUHKAISESTI. KARTANON ETELÄPUOLELLE MUODOSTUU KANSI, JOKA OSAKSI PEITTY RINTEeseen JA JOTA VALOKUULUT SEKÄ PORRASAUKKO LÄVISTÄVÄT. KANTTA REUNUSTAVAT PORRASTUKSET ANTAVAT MITTAAKAAVAA, YHDISTÄVÄT KATOPINTOJA SEKÄ KOROSTAVAT KARTANON ETELÄJULKISIVUA JA SEN AVAUTUMISTA.

LAAJENNUKSEN TILAOHJELMA JAKAANTUU: AULAPALVE-

LUIHIN, KOKOUS- JA EDUSTUSTILOIHIN, RAVINTOLA- JA KEITTIÖTILoihin, NÄYTTELYTILoihin, KOKOELMATILOIHIN, TOIMISTOTILOIHIN SEKÄ HUOLTO- JA TEKNISIIN TILoihin.

SISÄÄNTULOAUUSSA KARTANON POHJOISSIVU ON VOIMAKKAASTI LÄSNÄ TILAN AVAUTUESSA LASIKATTEEN VÄLITYKSELLÄ TAIVASTA KOHTI. KULJETTAESSA KOHTI AULAN KAPENEVAA PÄÄTYÄ AVAUTUU NÄKYMÄ KARTANON JA LAAJENNUKSEN VÄLISTÄ JÄRVELLE SEKÄ AULAN PÄÄDYSTÄ NÄYTTELYTILAAN.

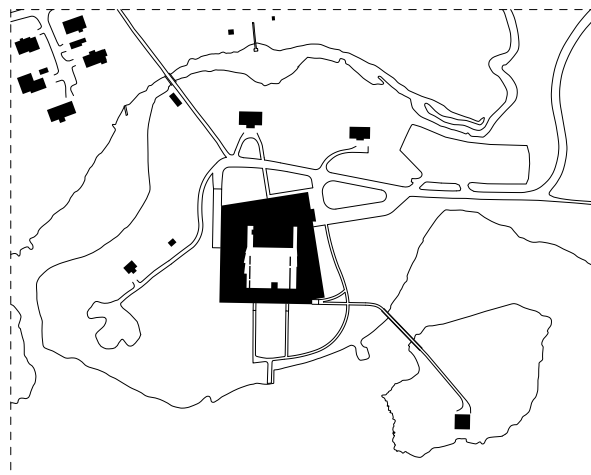
AULAN PÄÄDYSTÄ JOHTAVAT PORTAAT JA HISSI ALAS NÄYTTELYTILoihin. VAIHTUVAT NÄYTTELYT I ON OMA KOKONAISUUTENSA PORTAIDEN LÄNSIPUOLELLA. MUUTEN NÄYTTELYTILAT SIOITTUVA ERILLISINÄ TILAKOKONAISUUKSINA KANNEN ALLE MUODOSTAEN KÄYTÄVÄTILOJA VÄLILLEN SEKÄ NÄYTTELYAULAN YMPÄRILLEEN.

RAVINTOLATILA SIOITTUU ETELÄPÄÄTYYN SUUREN IKKUNASEINÄN ETEEN. RAVINTOLAN ULKOTILAT OVAT PIHAKANNELLA, JONNE JOHTAVAT PORTAAT KANNEN LÄPI.

TOINEN KERROSTEN VÄLINEN PORRAS ON LAAJENNUKSEN ITÄPUOLELLA, JOKA JOHTAA TAKAISIN SISÄÄNTULO-AULAAN JA PÄÄTTÄÄ NÄYTTELYKIERRON.

LAAJENNUS ON PÄÄASIASSA BETONIRAKENTEINEN JA BETONI ON LÄSNÄ MYÖS JULKISIVUISSA.

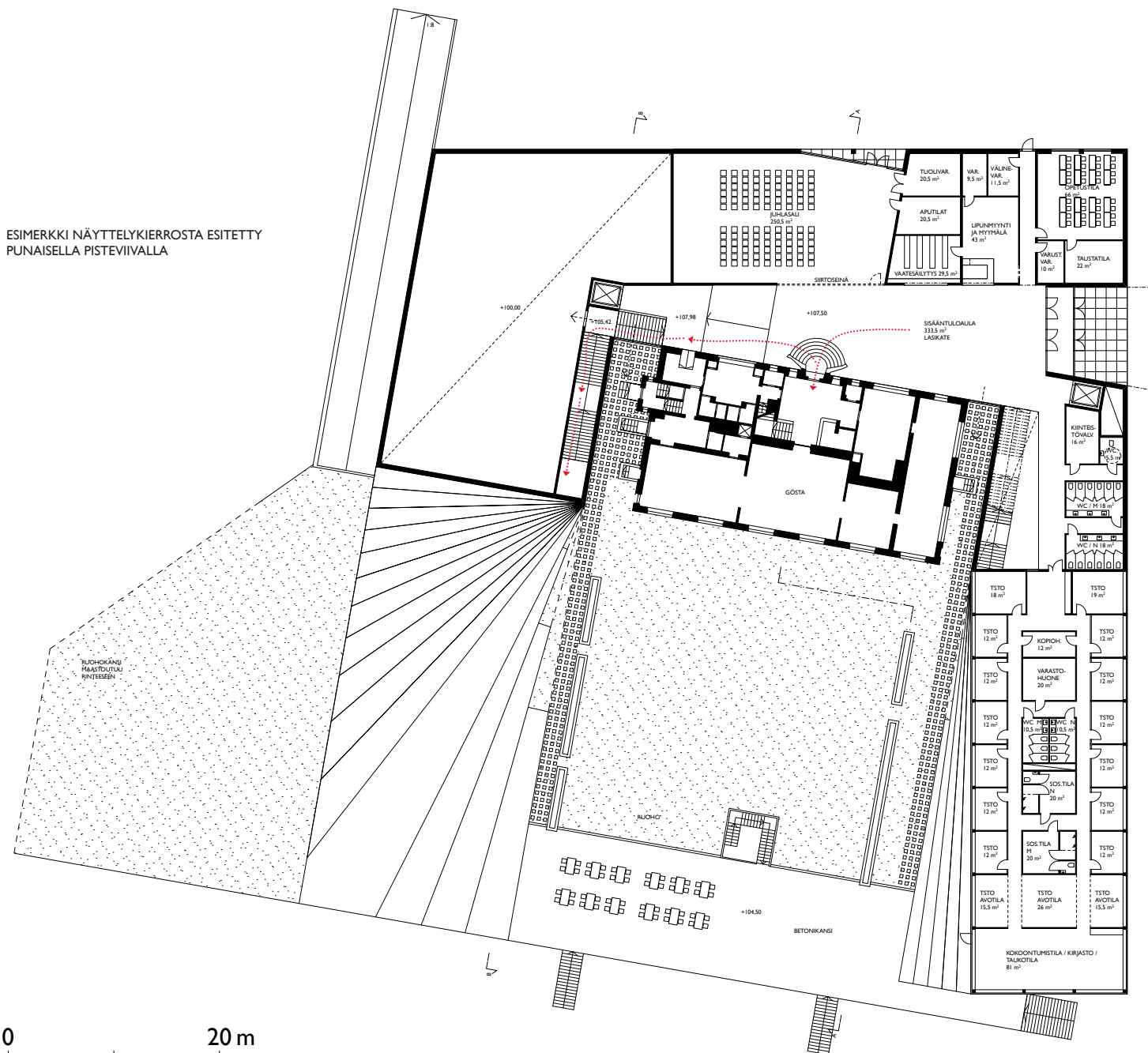
LIITTYMINEN YMPÄRISTÖÖN 1:500 / 1:2000

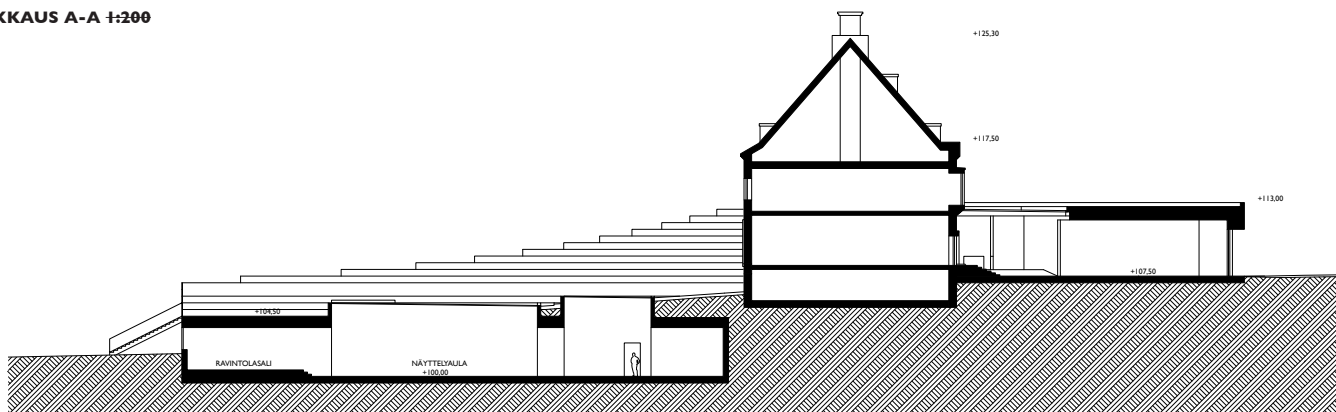
Serlachius-museo Göstan laajennus yleinen kansainvälinen suunnittelukilpailu

POHJAPIIRROS, SISÄÄNKÄYNTIKERROS
1:200

ESIMERKKI NÄYTTELYKIERROSTA ESITETTY
PUNAISELLA PISTEVIIVALLA

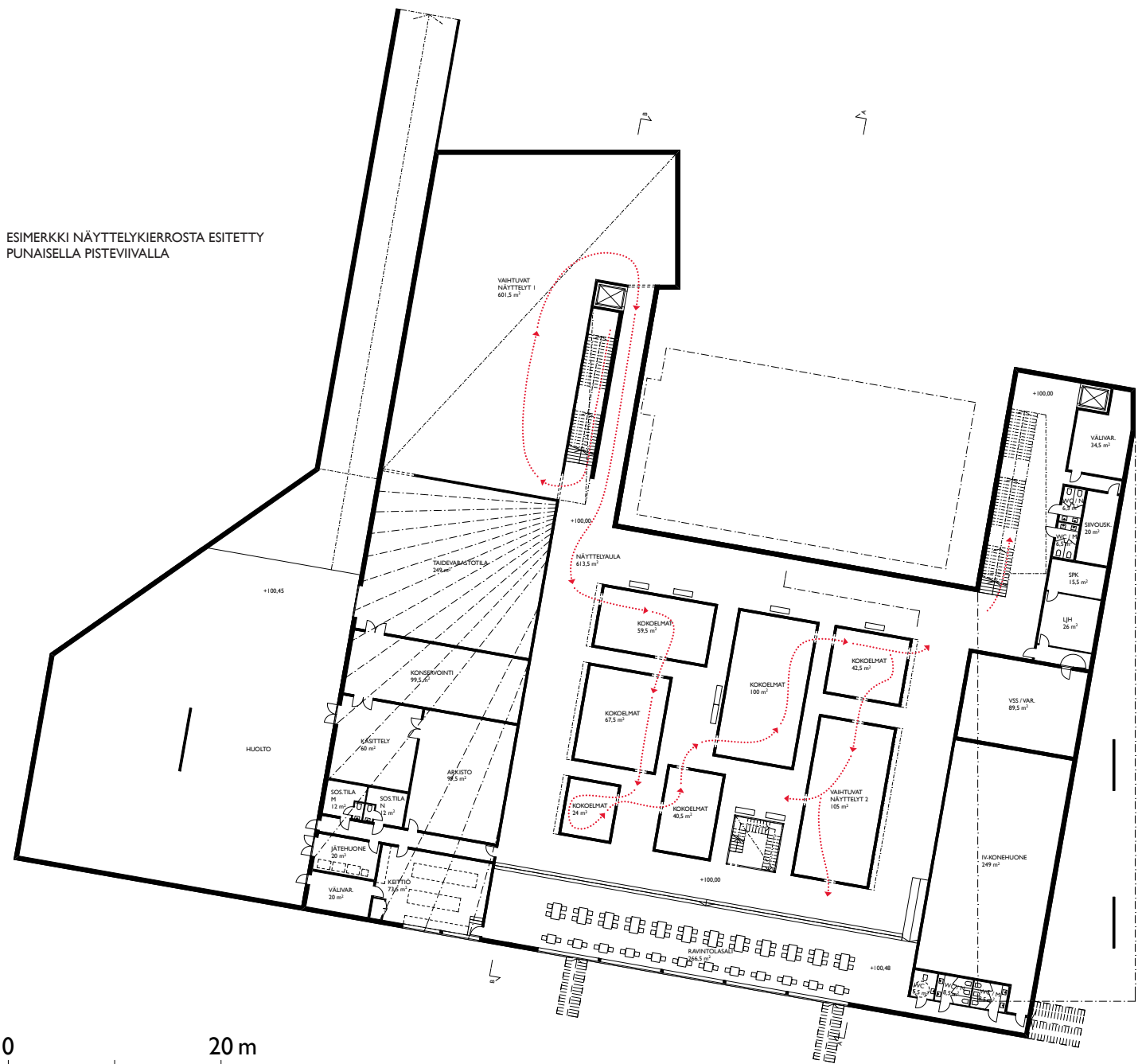

LEIKKAUS A-A 1:200

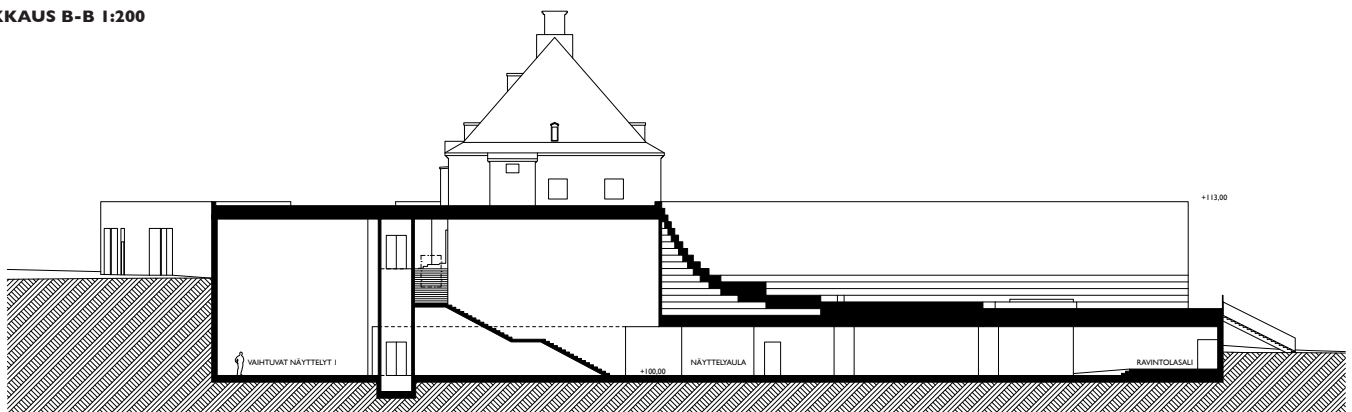

Serlachius-museo Göstan laajennus
Yleinen kansainvälinen suunnittelukilpailu

ESIMERKKI NÄYTTELYKIERROSTA ESITETTY
PUNAISELLA PISTEVIIVALLA

LEIKKAUS B-B 1:200

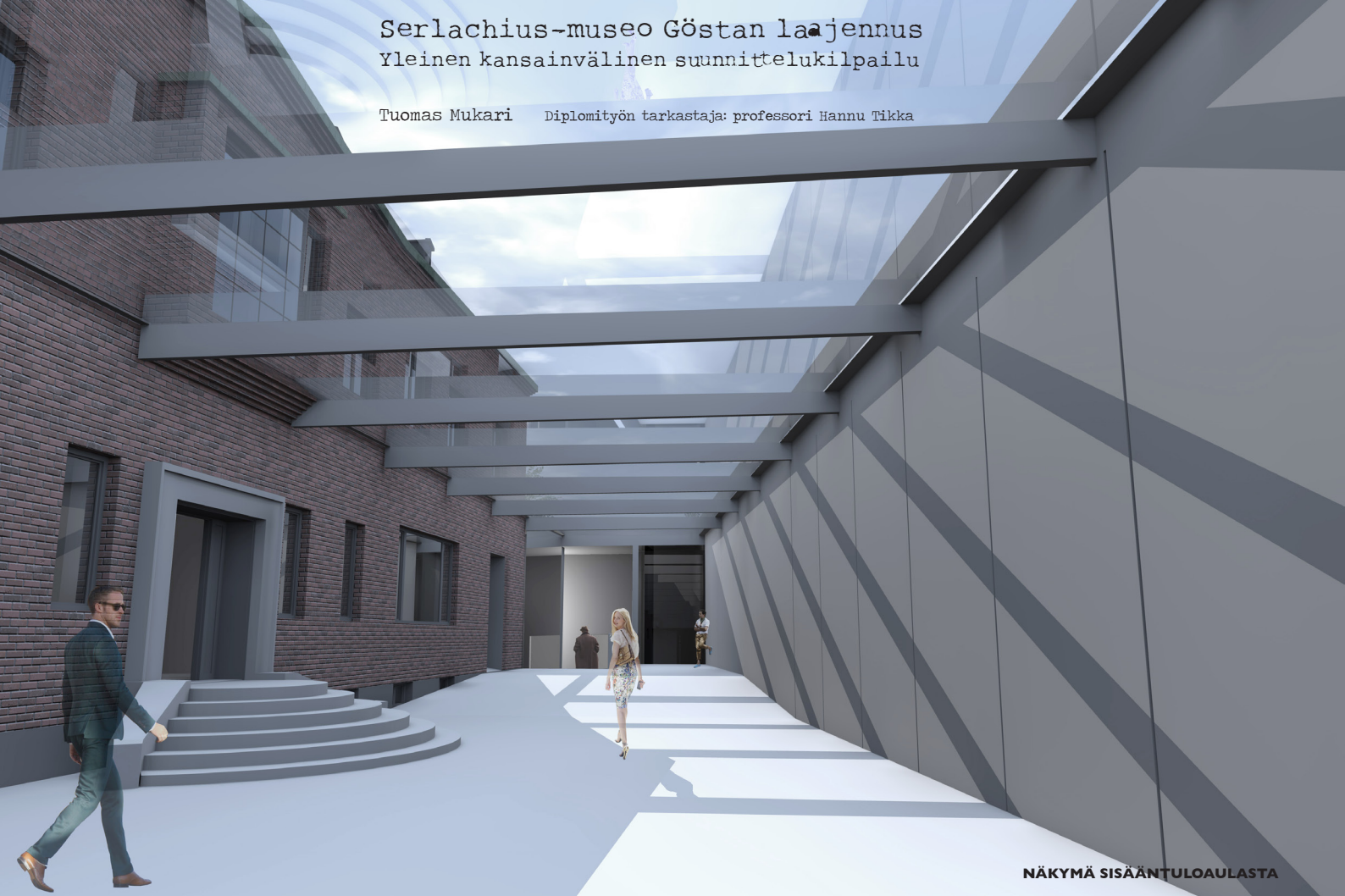
Serlachius-museo Göstan laajennus
Yleinen kansainvälinen suunnittelukilpailu

Serlachius-museo Göstan laajennus

Yleinen kansainvälinen suunnittelukilpailu

Tuomas Mukari

Diplomityön tarkastaja: professori Hannu Tikka

NÄKYMÄ SISÄÄNTULOAUЛАSTА

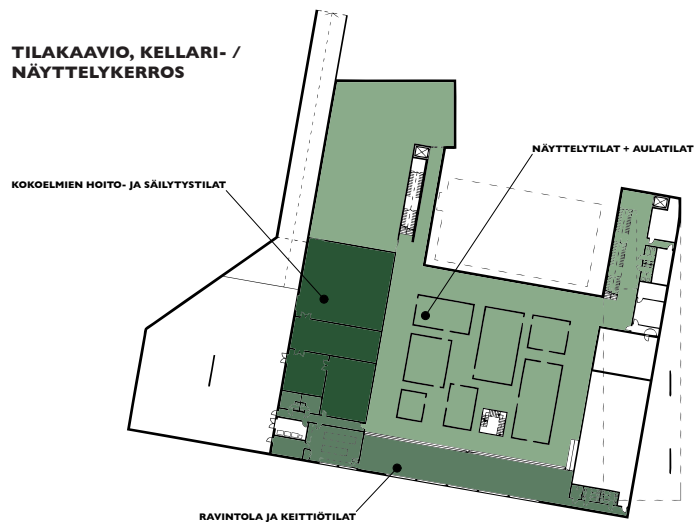
HUONETILOAHJELMA

AULAPALVELUT	467,0 m²
SISÄÄNTULOAUЛА	333,5 m ²
LIPUNMYNTTI JA MYYMÄLÄ	43,0 m ²
MYYMÄLÄN VÄLIVARASTO	9,5 m ²
VAAATESÄILYTYS	29,5 m ²
VARUSTEVARASTO	10,0 m ²
WC-TILAT N	18,0 m ²
WC-TILAT M	18,0 m ²
WC-TILA INVA + LASTENHOITO	5,5 m ²
KOKOUS- JA EDUSTUSTILAT	379,5 m²
JUHLASALI	250,5 m ²
APUTILAT	20,5 m ²
TUOLIVARASTO	20,5 m ²
OPETUSTILA	66,0 m ²
TAUSTATILA	22,0 m ²
RAVINTOLA JA KEITTIÖTILAT	408,5 m²
RAVINTOLASALI	266,5 m ²
VALMISTUSKEITTIÖ	73,5 m ²
VÄLIVARASTO	20,0 m ²
JÄTEKYLMO	2,0 m ²
SOSIAALITILAT N	12,0 m ²
SOSIAALITILAT M	12,0 m ²
WC-TILAT N	8,5 m ²
WC-TILAT M	8,5 m ²
WC-TILA INVA	5,5 m ²
NÄYTTELYTILAT	1667,0 m²
NÄYTTELYAUЛА	613,5 m ²
VAIHTUVAT NÄYTTELYT 1	601,5 m ²
VAIHTUVAT NÄYTTELYT 2	105,0 m ²
KOKOELMATILAT (YHTEENSÄ)	334,0 m ²
WC-TILAT N	6,5 m ²
WC-TILAT M	6,5 m ²
KOKOELMIEN HOITO- JA SÄILYTYSTILAT	508,0 m²
KÄSITTELY	60,0 m ²
ARKISTO	99,5 m ²
KONSERVINTI	99,5 m ²
TAIDEVARASTOTILA	249,0 m ²
TOIMISTOTILAT	412,0 m²
TOIMISTOHUONEET 14 KPL	181,0 m ²
TOIMISTOAVOTILAT	57,0 m ²
KOKOONTUMIS- / TAUOKOTILA	81,0 m ²
KOPIOHUONE	12,0 m ²
VARASTOHUONE	20,0 m ²
SOSIAALITILAT N	20,0 m ²
SOSIAALITILAT M	20,0 m ²
WC-TILAT N	10,5 m ²
WC-TILAT M	10,5 m ²
KIINTEISTÖHOIDON TILAT	191,5 m²
KIINTEISTÖVALVOMO	16,0 m ²
SIIVOUSKESKUS	20,0 m ²
VÄLIVARASTO	34,5 m ²
HUOLTOWÄLINEVARASTO	11,5 m ²
JÄTEHUONE	20,0 m ²
VÄESTÖNSUOJA / VARASTO	89,5 m ²
TEKNISET TILAT	290,5 m²
IV-KONEHUONE	249,0 m ²
LÄMMÖN JAKOHUONE	26,0 m ²
SÄHKÖPÄÄKESKUS	15,5 m ²
HUONETILOAHJELMA YHT. (POISLUKIEKTEKNISET TILAT)	4033,5 m²
RAKENNUKSEN LAAJUUS	
KERROSALA	5131,5 m²
BRUTTOALA	5600,0 m²
TILAVUUS	40430,0 m³

TILAKAAVIO, SISÄÄNKÄYNTIKERROS

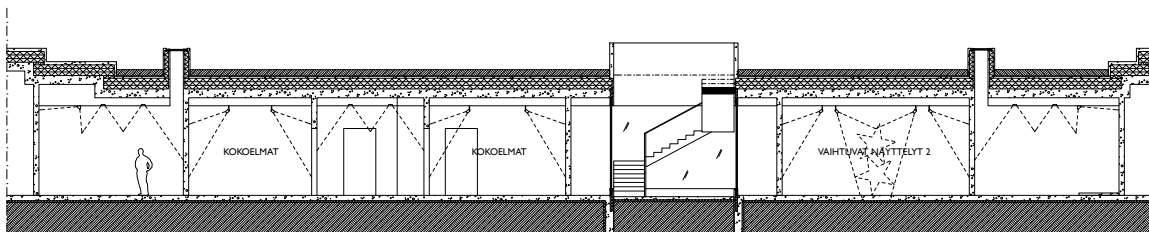
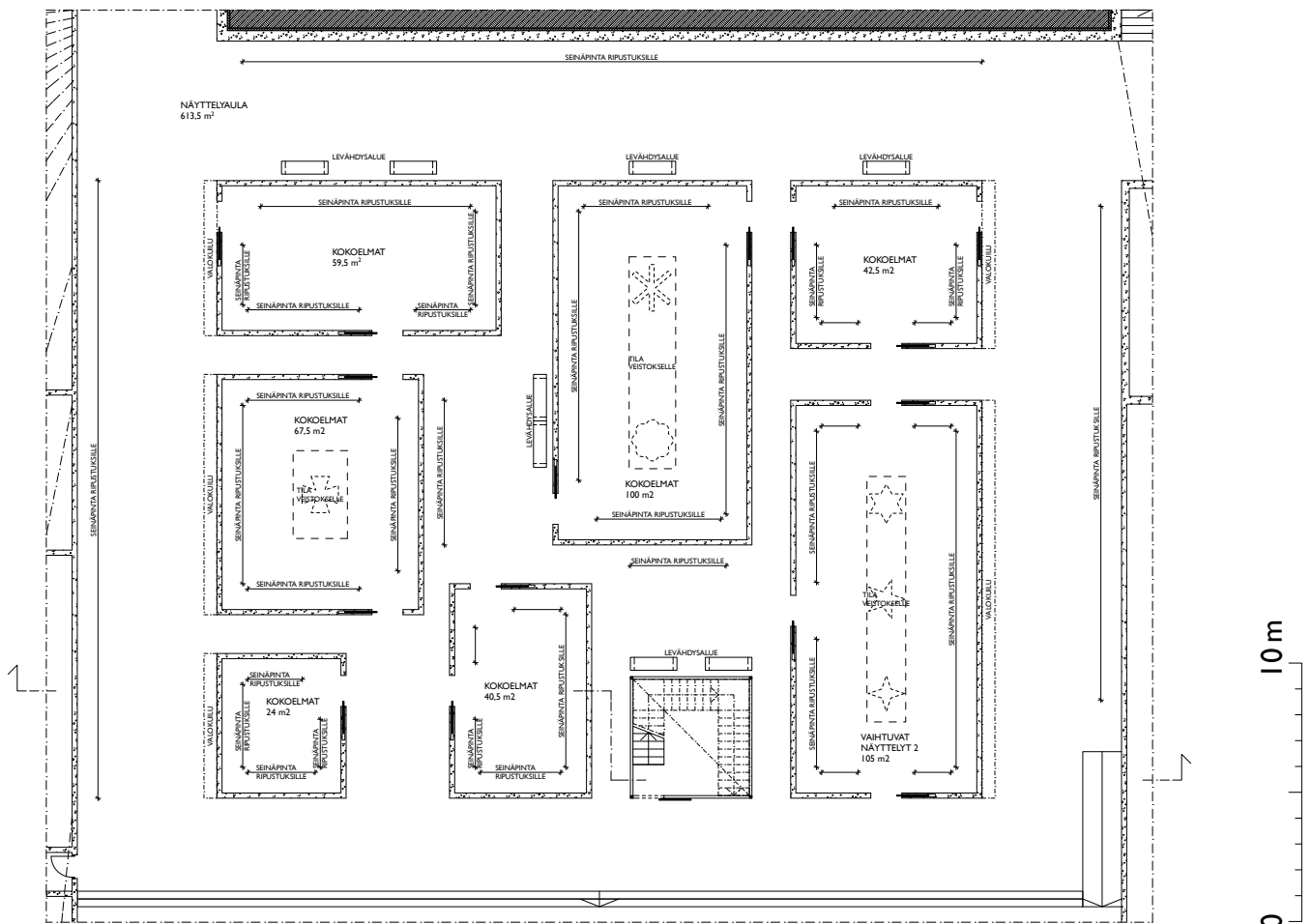
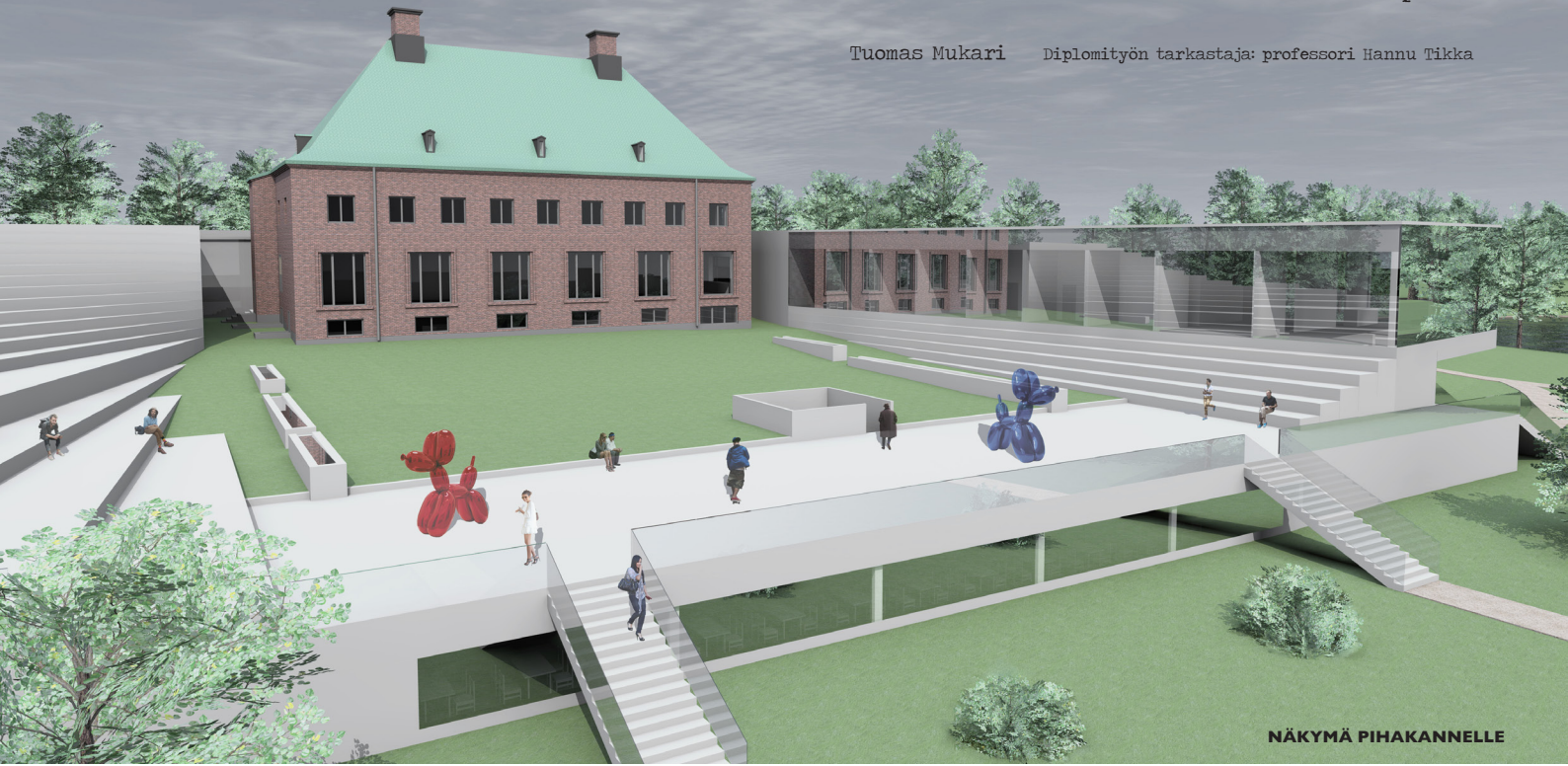
TILAKAAVIO, KELLARI- / NÄYTTELYKERROS

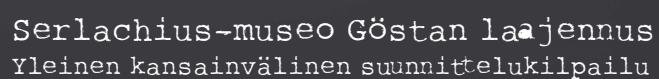
Serlachius-museo Göstan laajennus Yleinen kansainvälinen suunnittelukilpailu

Tuomas Mukari

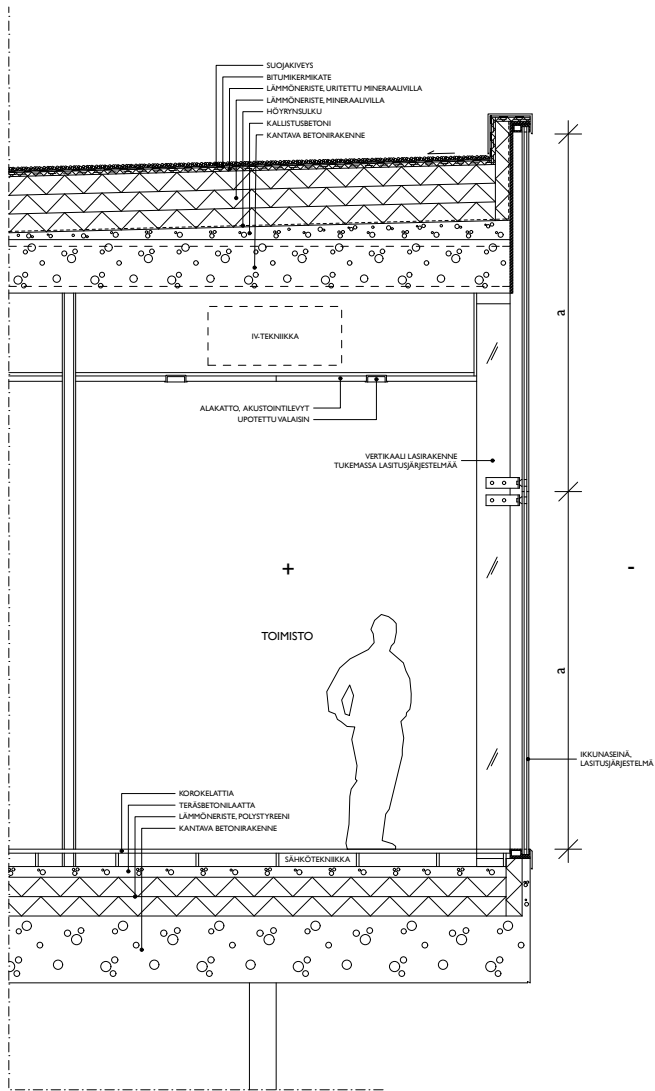
Diplomityön tarkastaja: professori Hannu Tikka

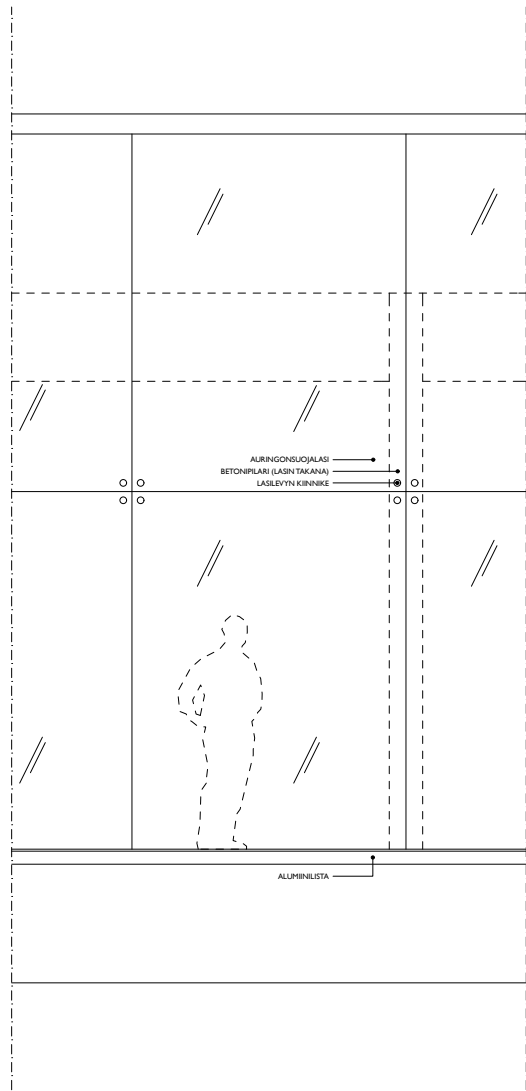
OSAPOHJA JA LEIKKAUS NÄYTTELYTILOISTA 1:100

0 2 m

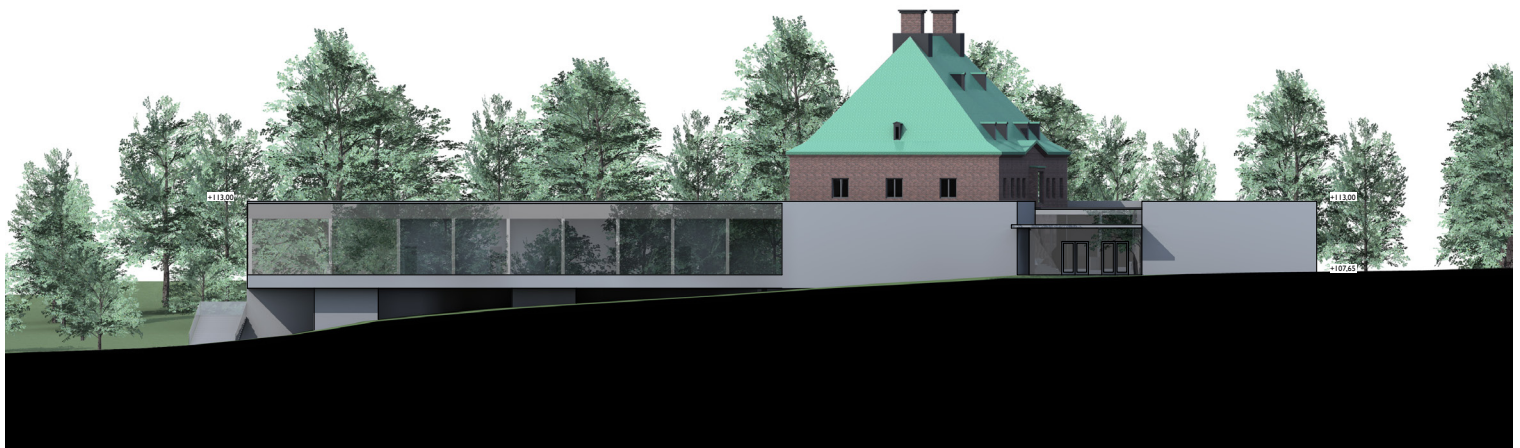

RAKENNEPERIAATE, TOIMISTOSIIVEN LEIKKAUS 1:20

JULKISIVUOTE TOIMISTOSIIPPI 1:20

JULKISIVU ITÄÄN 1:200

Serlachius-museo Göstan laajennus
Yleinen kansainvälinen suunnittelukilpailu

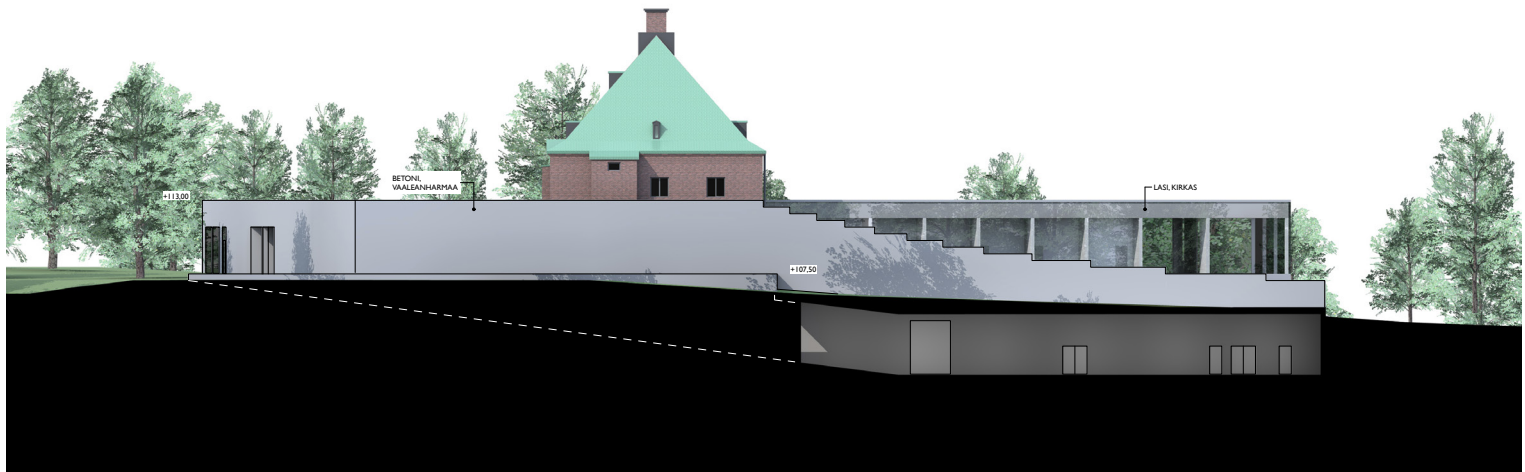
Tuomas Mukari Diplomityön tarkastaja: professori Hannu Tikka

0 20 m

JULKISIVU ETELÄÄN 1:200

JULKISIVU LÄNTEEN 1:200

JULKISIVU POHJOISEN 1:200

